

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**ENOTNO OBMOČJE PLAČIL V EVRIH -
SINGLE EURO PAYMENTS AREA (SEPA)**

Ljubljana, julij 2007

NINA ARDALIČ

IZJAVA

Študentka **Nina Ardalič** izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom **dr. Ivana Ribnikarja**, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, 6. julij 2007

Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. STANJE NA TRGU PLAČILNIH STORITEV V EVROOBMOČJU.....	2
2.1 KLJUČNI PROBLEMI SEDANJEGA STANJA NA PODROČJU PLAČILNIH STORITEV.....	4
2.1.1 Visoki stroški plačilnih sistemov zaradi uporabe manj učinkovitih načinov plačevanja	4
2.1.2 Razlike v plačilnih infrastrukturah in plačilnih storitvah med članicami EU	6
2.1.3 Razlike v učinkovitosti plačilnih storitev znotraj enotnega trga EU	7
2.1.4 Pomanjkanje učinkovite konkurence in enakih možnosti (ang. level playing field) za vse ponudnike.....	7
2.1.5 Neenoten pravni okvir za plačilne storitve.....	8
3. VZPOSTAVITEV ENOTNEGA OBMOČJA PLAČIL V EVRIH	8
3.1 SEPA KOT PROJEKT BANČNEGA SEKTORJA.....	10
3.2 ČASOVNI OKVIR SEPA	11
4. UČINKI SEPA NA ZAJNTERESIRANE STRANI.....	14
5. ELEMENTI SEPA.....	16
5.1 SEPA PLAČILNI INSTRUMENTI	16
5.1.1 SEPA kreditni prenosi.....	17
5.1.2 SEPA direktne obremenitve	19
5.1.3 SEPA kartična plačila	21
5.2 SEPA INFRASTRUKTURA	24
5.2.1 Klirinški in poravnalni sistemi za kreditne prenose	25
5.2.2 Procesni centri za direktne obremenitve	26
5.2.3 Centri za procesiranje kartičnih plačil.....	27
5.3 STANDARDIZACIJA	28
5.4 NOVI PRAVNI OKVIR.....	29
5.4.1 Konkurenca	30
5.4.2 Transparentnost.....	31
5.4.3 Enotno urejanje pravnih razmerij med izvajalci in uporabniki plačilnih storitev.....	32
6. VPLIV SEPA ZAHTEV NA SLOVENSKI BANČNI SEKTOR	33
6.1 VPLIV SEPA ELEMENTOV NA SLOVENSKO BANČNO OKOLJE.....	34
6.1.1 Kreditni prenosi v Sloveniji glede na SEPA zahteve in vpliv SEPA na klirinško poravnalni sistem v Sloveniji	34
6.1.2 Direktna obremenitev v Sloveniji glede na SEPA zahteve in vpliv SEPA na procesni center za direktne obremenitve v Sloveniji	35
6.1.3 Kartična plačila v Sloveniji glede na SEPA okvir za kartična plačila in kartične sheme.....	37
6.1.4 Standardi	38
6.1.5 Novi pravni okvir	39
6.2 ORGANIZACIJA ZA DOSEGANJE CILJEV V SLOVENIJI	40
7. ZAKLJUČEK.....	40
LITERATURA.....	43
VIRI.....	43
SLOVAR	

1. UVOD

Od ustanovitve Evropske gospodarske skupnosti (leta 1958) so približevanje k bolj povezanemu evropskemu finančnemu trgu zaznamovali številni dogodki, nedvomno pa je bila najbolj vidna uvedba evra (leta 1999) in zlasti prehod na evro gotovino (leta 2002) v državah evroobmočja. Pomembna je bila tudi vzpostavitev sistema centralnih bank za plačila velikih vrednosti (TARGET) v začetku leta 1999, ki je hrbtenica evrskega finančnega sistema ter osnovna infrastruktura za izvajanje enotne denarne politike Evrosistema. Projekt enotnega območja plačil v evrih, t. i. SEPA (Single Euro Payments Area), je naslednji korak k tesnejšemu evropskemu povezovanju. SEPA bo omogočila negotovinsko plačevanje in prejemanje plačil v evrih vsem upravičencem, ki se nahajajo kjerkoli v Evropi, z uporabo enega samega bančnega računa in enotnega kompleta plačilnih instrumentov. S tem bodo vsa evrska plačila malih vrednosti postala 'domača' in v evroobmočju ne bo več razlike med plačili znotraj države in čezmejnimi plačili. Uporabniki plačilnih storitev bodo imeli možnost izbrati ponudnika plačilnih storitev z najprivlačnejšo ponudbo, ne glede na državo izvora. V tem okolju bodo ponudniki plačilnih storitev znotraj notranjega trga EU lahko tekmovali na enakih izhodiščih, kar pa zahteva odpravo pravnih, poslovnih in tehničnih ovir, ki danes ločujejo nacionalne trge.

SEPA posega na zelo različna področja, številne evropske institucije, vpletene v njeno zasnovu in oblikovanje, pa so že izdale vrsto dokumentov, ki pokrivajo različna področja v okviru vzpostavitve SEPA. Cilj tega diplomskega dela je celosten prikaz projekta SEPA ter sistematična analiza sprememb in prilagoditev zahtevam SEPA v slovenskem bančnem okolju, da bi se povečalo zavedanje pomena integracije trga plačilnih storitev v Evropi ter vpliva projekta na Slovenijo.

V nalogi sta uporabljeni predvsem opisna ter primerjalna metoda. V prvem delu diplomskega dela je najprej opisan projekt, in sicer zakaj je vzpostavitev SEPA sploh potrebna, kateri so njeni cilji in vizija, učinki na posamezne zainteresirane strani ter njeni elementi in ustrezni ukrepi za uresničitev projekta. V drugem delu je opisano stanje slovenskega bančnega prostora pred prilagoditvami ter spremembe, ki so potrebne ali so se že zgodile.

Diplomsko delo je sestavljeno iz sedmih poglavij. Po uvodnem nagovoru sledi drugo poglavje, ki obravnava vzpostavitev SEPA ter povzema današnje pomanjkljivosti evropskega plačilnega trga glede na želeno stanje. Cilje in vizijo projekta obravnava tretje poglavje, v katerem je predstavljena tudi pomembnost vloge bančnega sektorja pri izvedbi projekta (poleg terminskega načrta uresničitve). V četrtem poglavju je opisano, kaj bo SEPA prinesla potrošnikom, trgovcem, gospodarskim družbam, ponudnikom infrastrukture in bankam. V naslednjem poglavju so podrobneje opisani vsi elementi SEPA, na katerih temelji projekt, in njihovi učinki na evropski plačilni trg. V šestem

poglavju pa so predstavljene spremembe, ki jih bo SEPA nedvomno prinesla tudi v slovenski bančni prostor. Sledi sklep ter spisek literature in virov.

2. STANJE NA TRGU PLAČILNIH STORITEV V EVROOBMOČJU

Notranji trg EU je bil zgrajen na načelih odprtosti in konkurence, kljub temu pa se je (predvsem zaradi razlik v poslovnih praksah in standardih) harmonizacija evropskih trgov na področju finančnih in bančnih storitev izkazala za zapleteno.

Enako ali pa še posebej to velja za trg plačilnih storitev¹ (ang. payment services), saj trenutne plačilne storitve zaradi različnih praks, standardov in pravnih podlag zadovoljujejo zelo visok delež potreb uporabnikov le znotraj njihovih nacionalnih² trgov. Ob tem so zaradi nacionalnih standardov in težav s čezmejnimi plačili (ang. cross-border payments) ti trgi ostali izolirani, evropski plačilni trg pa razdeljen na različne nacionalne podtrge. S tem je omejena možnost konkurence, kar ima za posledico velike razlike v ravni učinkovitosti nacionalnih plačilnih trgov in kakovosti storitev v državah članicah.

Ker tržni razvoj ni potekal v smeri doseganja enotnosti notranjega trga, je bil odziv regulatorjev nujen. Začetke oblikovanja enotnega območja plačil lahko najdemo že v letu 1990, ko je Evropska komisija (ang. European Commission) zapisala³, da bodo polne koristi skupnega trga dosežene le, če bodo podjetja in posamezniki lahko prenašali denar z enega konca skupnosti na drugega tako hitro, zanesljivo in poceni, kot to velja znotraj večine držav članic. Ne samo zanimivo, temveč zelo pomembno je, da je to izhodišče kot cilj SEPA v veljavi še danes.

Vendar je od takrat minilo sedem let, preden je Evropska komisija sprejela Direktivo o čezmejnih nakazilih⁴, ki je zahtevala predvsem preglednost pogojev čezmejnih nakazil, pogoje pa je večinoma prepuščala dogovoru med ponudnikom plačilnih storitev in nalagodajalcem (uporabnikom plačilnih storitev). Ob tem so bili bančniki zaradi visokih stroškov, tveganja in kompleksnosti spreminjanja nacionalnih trgov ter že začetih drugih projektov nenaklonjeni harmonizaciji pred uveljavitvijo evra.

Projekt harmonizacije plačilnega trga je po prelomu tisočletja in uspešni implementaciji evra tako v Evropski komisiji kot Evropski centralni banki (ang. European Central Bank) ponovno dobil najvišjo veljavnost. Z Lizbonsko strategijo (marca 2000) so voditelji držav članic Evropske unije (EU) sprejeli pomemben strateški cilj: do leta 2010 naj bi EU

¹ S pojmom plačilne storitve je mišljen vsak polog, dvig in prenos sredstev med plačnikom in prejemnikom.

² Pojem 'nacionalni' v kontekstu SEPA uporabljamo v smislu državnega, omejenega na državne meje.

³ Making Payments in the Internal market (Discussion paper), 1990.

⁴ Direktiva 97/5/ES Evropskega parlamenta in Sveta EU z dne 27. januarja 1997 o čezmejnih nakazilih.

postala najbolj konkurenčno in dinamično, na znanju temelječe gospodarstvo na svetu. S ciljem postati najbolj konkurenčno gospodarstvo na svetu je že prej prišlo do uvedbe skupne valute (leta 1999) in uvedbe evrskih bankovcev in kovancev (1. januarja 2002), na politični ravni pa so obstajala pričakovanja, da bo s tem odstranjena večina ovir za prost pretok blaga in storitev znotraj EU, saj naj bi skupna valuta pomenila poenostavitev postopkov in zmanjšanje stroškov, povezanih s poslovnimi aktivnostmi. Vendar pa je uvedba evra ustvarila le temelje za enotni plačilni trg, znotraj katerega bi bilo mogoče plačevati tako kot znotraj državnih meja. Skupna valuta sicer omogoča enako učinkovito in zanesljivo gotovinsko poravnavo obveznosti tako znotraj EU kot znotraj državnih meja, kar pa še vedno ne velja za negotovinska plačila (ang. non-cash payments). Raven storitev za negotovinska čezmejna plačila v evrih se še danes pomembno razlikuje od tistih, ki so na voljo za plačila znotraj držav⁵. Zagotovitev učinkovitega, zanesljivega in enostavnega negotovinskega plačevanja znotraj EU je neizbežno nadaljevanje in logična posledica uvedbe skupne valute (Anko, 2005, str. 29).

Tako je Evropska komisija osnovala idejo Enotnega trga plačil (Single Payment Market – SPM), na katerem bodo ekonomije obsega in konkurenca pripomogle k zmanjšanju stroškov plačilnih sistemov⁶, tako da bodo lahko v celoti izkoriščene prednosti enotnega trga na splošno. S strani bančnega sektorja pa je bila oblikovana vizija SEPA, ki se nanaša le na območje evra, v katerem bo prenos skupne valute tako hiter, poceni in varen, kot je danes znotraj državnih meja. Tako SPM kot tudi SEPA lahko razumemo kot pomemben prispevek k finančni integraciji Evrope, ki bo imela učinke izrednih razsežnosti.

Pot do uresničitve SEPA ni enostavna. Banke so bile sprva očitno pasivne in same niso bile pripravljene narediti koraka naprej, da bi bili lahko doseženi pomembnejši rezultati v smislu zniževanja stroškov tudi za negotovinski čezmejni plačilni promet⁷. To je zaviralo čezmejno poslovanje in delovanje notranjega trga, lahko pa bi vplivalo tudi na zaupanje v novo valuto. Tako je leta 2001 Evropska komisija posegla na to področje in z Uredbo o čezmejnih plačilih v evrih⁸ (skrajšano Uredba 2560), ki zahteva izenačitev tarif za čezmejna plačila in plačila znotraj države (pri posamezni banki), spodbudila evropski bančni sektor k dejanjem. Pod vplivom regulative oziroma Uredbe 2560, ki je močno posegla v prihodke bank, je bančni sektor prevzel pobudo in ustanovil Evropski svet za

⁵ Po uvedbi skupne valute so banke za čezmejna plačila malih vrednosti zaračunavale tarife, ki so povprečno dosegale 100-kratnik tarif za domača plačila.

⁶ Plačilni sistem je sistem za prenos sredstev s formalnimi in standardiziranimi ureditvami ter skupnimi pravili za obdelavo, obračun in/ali poravnavo plačilnih transakcij.

⁷ Plačilni promet je prenos denarnih sredstev, izvajanje vplačil in izplačil ter izvajanje obračunov oziroma drugih poravnav v plačilnih sistemih. Zakon o plačilnem prometu ožje opredeljuje vrste/tipe plačilnega prometa, in sicer 'domači plačilni promet' (plačilni promet znotraj države), 'čezmejni plačilni promet' (plačilni promet znotraj držav Evropske unije) in 'plačilni promet s tujino' (plačilni promet z državami zunaj Evropske unije).

⁸ Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 2560/2001 z dne 19. decembra 2001 o čezmejnih plačilih v evrih.

plačila (European Payments Council – EPC) kot organizacijo, ki na osnovi samoregulacije in ob upoštevanju najboljših praks evropskega bančnega sektorja sooblikuje in koordinira vzpostavitev SEPA. Kljub lastni pobudi pa se evropski bančni sektor počasi usklajuje in uresničuje zastavljene cilje. Prav tako obstoječa pravna ureditev ne zagotavlja zadostne spodbude in primerne podlage za oblikovanje SEPA. Zato Evropska komisija ponovno namerava poseči na področje in sprejeti nov pravni okvir (t. i. New Legal Framework) oziroma direktivo o plačilnih storitvah na notranjem trgu.

Evroobmočje⁹ torej še ni območje domačih plačil. Za centralnobančni denar je bil ta cilj dosežen z uvedbo evrskih bankovcev in kovancev ter vzpostavitvijo plačilnega sistema za poravnavo v centralnobančnem denarju TARGET (Trans-European Automated Real-time settlement Express Transfer), pri negotovinskih plačilih malih vrednosti pa je bila situacija drugačna. Ustrezna infrastruktura za prost elektronski prenos evrov znotraj območja, na katerem so postali skupna valuta, še ni bila na voljo, z vidika uporabnikov pa noben od osnovnih plačilnih instrumentov (kreditni prenosi, direktne obremenitve in kartice) še ni v resnici vseevropski.

2.1 KLJUČNI PROBLEMI SEDANJEGA STANJA NA PODROČJU PLAČILNIH STORITEV

Evropska komisija je v študiji¹⁰, ki jo je izvedla ob oblikovanju Predloga nove direktive o plačilnih storitvah, prepoznala pet ključnih problemov, ki so hkrati tudi ovire pri vzpostavitvi SEPA in s katerimi se bo potrebno spoprijeti, da bi uresničili zastavljene cilje. Ta problemska področja so v nadaljevanju opisana kot posamezna podpoglavja.

2.1.1 Visoki stroški plačilnih sistemov zaradi uporabe manj učinkovitih načinov plačevanja

Stroški plačilnih sistemov so zaradi uporabe manj učinkovitih plačilnih instrumentov danes za celotno gospodarstvo EU zelo visoki. Ocenjujejo, da se skupni stroški plačilnih sistemov znotraj EU gibljejo od 2 do 3 odstotke BDP-ja letno, medtem ko beležijo najučinkovitejši plačilni sistemi (npr. Belgija, Nizozemska, Švedska) stroške le v višini od 0,3 do 0,5 odstotka BDP-ja. Največji delež k celotnim stroškom plačilnega sistema, kar 60 do 70 odstotkov, prispeva uporaba gotovine, saj zahteva drago infrastrukturo za distribucijo in posredovanje le-te v obtok. Medtem uporaba stroškovno učinkovitejših poti oziroma elektronskega plačevanja, ki je za celotno družbo veliko cenejša (zaradi

⁹ Evroobmočje obsega trinajst držav članic EU, ki so uvedle evro: Avstrija, Belgija, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska, Španija in Slovenija.

¹⁰ Anex to the proposal for Directive of the European Parliament and of the Council on Payment Services in the Internal Market – Impact Assessment, Commission staff working document, 2005.

avtomatične obdelave plačil, ki omogoča znatne prihranke)¹¹, predstavlja veliko manjši delež.

Tako visoke stroške bi bilo mogoče znižati s preusmeritvijo potrošnikov in podjetij od uporabe 'drage' gotovine pri plačevanju k uporabi veliko cenejših elektronskih plačilnih storitev. V primeru pravilnega cenovnega signala, ki pokaže relativne stroške produkcije, omogočajo cene uporabniku storitev spodbudo, da izbere tiste, ki zadovoljujejo njegove potrebe in hkrati zagotavljajo najnižje zasebne in družbene stroške. To spodbuja tudi učinkovitost plačilnih sistemov.

Danes na trgu plačilnih storitev cene niso dovolj transparentne in tudi številni drugi dejavniki negativno vplivajo na učinkovitost izbire uporabnikov. Neustrezna pravna podlaga, nasprotovanje javnosti spremembam v strukturi tarif, navzkrižno pokrivanje stroškov med različnimi storitvami (ang. cross-subsidisation) in določanje cen, ki ne temeljijo na stroških (ang. non-cost-based pricing), povzročajo neprimerno cenovljenje in povečujejo uporabo manj učinkovitih plačilnih storitev. Guibourg in Segendorf sta v svoji raziskavi¹² zapisala, da je ena od možnih razlag, da cenovljenje na podlagi stroškov ni vedno uveljavljeno, da so se banke znašle v t. i. zapornikovi dilemi. Vsaka banka bi s premikom k cenovljenju na podlagi stroškov pridobila. Hkrati pa je lahko zelo drago, merjeno z izgubo komitentov in tržnega deleža, biti prva banka, ki bi se premaknila k tej neposrednejši in preglednejši cenovni strategiji. Zato si nobena banka ne upa začeti tega procesa in banke ostajajo ujete v ravnotežju visokih stroškov. Alternativna razlaga pa je lahko ta, da banke vidijo plačilne storitve kot komplementarne med seboj in morda tudi z drugimi poslovnimi aktivnostmi. Banke nato maksimirajo dobičke z vzpostavljanjem odnosov s komitenti na podlagi poceni plačilnih storitev, te odnose pa uporabljajo za prodajo dobičkonosnejših komplementarnih storitev, npr. varčevalnih produktov, hipotekarnih posojil in drugih finančnih storitev. Lahko pa je resnica seveda tudi kombinacija obeh razlag.

S spremembo plačilnih navad oziroma z vse manjšo uporabo gotovine ali čekov pri plačevanju obveznosti in prehodom na široko uporabo elektronskih načinov plačevanja, ki omogočajo avtomatično izvrševanje nalogov za plačilo brez ročnih posegov, naj bi se izboljšala učinkovitost vseh plačil.

¹¹ Zaradi ročnih posegov pri obdelavi oziroma izvrševanju plačil nastajajo visoki stroški. Plačila, ki so popolnoma avtomatizirana in za katere velja 'straight through processing' (STP), so najcenejša.

¹² Do Prices Reflect Costs? A study of the price- and cost structure of retail payment services in the Swedish banking sector 2002, 2004.

2.1.2 Razlike v plačilnih infrastrukturah in plačilnih storitvah med članicami EU

Plačilni sistemi v EU, ki so temeljili na nacionalnih valutah, so bili razviti, da bi izpolnjevali zgolj nacionalne zahteve. Skozi čas so se ti sistemi znotraj posameznih valutnih območjih razvijali do te mere, da je večina začela delovati na podlagi lastnih standardov za procesiranje, kliring in poravnavo kreditnih prenosov, direktnih obremenitev in kartičnih plačil. V preteklosti je takšno stanje zadostovalo, saj je bila velika večina plačil obdelana znotraj domačih plačilnih sistemov (kar 97 odstotkov), za ostala pa so imele banke omejeno število korespondenčnih odnosov ali pa so bile članice katerega izmed sistemov za poravnavo tega nizkega odstotka čezmejnih plačil. Obstoječi sistemi so sicer zelo učinkoviti, niso pa medsebojno kompatibilni, saj v preteklosti ni bilo ne pobude ne potrebe in poslovne upravičenosti (ang. business case), da bi investirali v tehnično interoperabilnost ali si prizadevali za združitev infrastrukture nacionalnih in čezmejnih plačilnih sistemov.

Odsotnost enotne infrastrukture za obdelavo čezmejnih plačil v evrih je danes tako razumljena kot ena večjih ovir pri vzpostavitvi SEPA. Trenutna neenotnost plačilnih sistemov otežuje procesiranje čezmejnih plačil in predstavlja oviro pri zagotavljanju učinkovitih plačilnih storitev. Danes imajo banke precej visoke stroške iz naslova izvrševanja plačil – procesiranje 231 milijard negotovinskih transakcij na leto bankam v Evropi povzroča povprečno 33 odstotkov njihovih operativnih stroškov. Prav tako neenotni tehnični standardi ovirajo oblikovanje ponudbe plačilnih storitev na nivoju enotnega plačilnega trga in s tem omejujejo konkurenco med izvajalci plačilnih storitev. Negativne učinke čutijo vsi uporabniki, in sicer v obliki visokih stroškov, manjše učinkovitosti, ki je posledica daljšega časovnega obdobja potrebnega, da je plačilo izvršeno oziroma poravnano, ter zanesljivosti čezmejnih plačilnih storitev. Ker pa v prihodnosti lahko pričakujemo rastoče potrebe obdelave čezmejnih plačil uporabnikov, je učinkovita in integrirana plačilna infrastruktura, ki bo zagotovila hiter in zanesljiv tok plačil z nizkimi stroški, ključ za uspešno poslovanje in trgovino tako na enotnem trgu kot tudi za konkurenčnost celotnega gospodarstva EU.

Potrebno je torej odstraniti razlike, tako tehnične, poslovne kot tudi razlike v standardih. Razvoj skupnih standardov namreč lahko omogoči združitev tradicionalno tako razdrobljenih področij, racionalizacijo sistemov in infrastrukture ter posledično prihranke za ponudnike storitev in uporabnike. Skupni plačilni standardi na ravni EU so torej pogoj za oblikovanje storitev z dodano vrednostjo za uporabnike in oblikovanje okolja SEPA, ki predvideva, da lahko uporabnik izbere najboljšo ponudbo na enotnem trgu, ne glede na državo izvora ponudnika ali lokacijo plačilnega sistema.

2.1.3 Razlike v učinkovitosti plačilnih storitev znotraj enotnega trga EU

Razlike v cenah plačilnih storitev med državami članicami EU dosega razpon 1:8¹³ in so pokazatelj velikih razlik v učinkovitosti načinov plačevanja med posameznimi državnimi trgi. Čeprav je Uredba 2560 zagotovila izenačitev tarif za plačila znotraj države in čezmejna plačila pri posameznem ponudniku plačilnih storitev, pa ni prispevala h konvergenci tarif med državami. Ocene kažejo, da bi v primeru konvergence tarif med državami k evropskemu povprečju uporabniki npr. v Italiji in Španiji (državi z najdražjimi storitvami) prihranili 5,4 milijard oziroma 1,3 milijard evrov (Anko, 2006, str. 36).

Na konvergenco cen plačilnih storitev ima največji vpliv konkurenčno oziroma regulatorno okolje. Odprtje državnih trgov z odstranitvijo pravnih, poslovnih in tehničnih ovir bo nedvomno spodbudilo konkurenco, ki bo vodila v izenačevanje in zniževanje cen, spodbudila bo inovacije in izboljšala kakovost storitev.

Dejavnik učinkovitosti plačilnih storitev (in posledično ravni cen) je namreč tudi kakovost oziroma nivo teh storitev. Ta se med državami članicami močno razlikuje: v nekaterih državah je standardni čas poravnave plačil isti ali naslednji delovni dan, v drugih pa izvajalci za poravnavo plačila potrebujejo tri dni, teden ali celo več. Daljši odlogi pri poravnavi plačila povzročajo podjetjem težave, saj vplivajo na denarni tok podjetja, sistemski zamiki pa ustvarjajo kreditna in likvidnostna tveganja in v končni fazi negativno vplivajo na učinkovito alokacijo kapitala. Takšni odlogi seveda bankam omogočajo dodatne zasluge, zato te do sedaj niso imele ustrezne spodbude, da bi odpravile neučinkovitosti oziroma izboljšale učinkovitost plačilnih storitev, čeprav jim današnja tehnologija to omogoča.

2.1.4 Pomanjkanje učinkovite konkurence in enakih možnosti (ang. level playing field) za vse ponudnike

Regulativa na nacionalnih trgih ne omogoča učinkovite konkurence na področju plačilnih storitev. Banke imajo namreč na mnogih trgih privilegiran, včasih tudi monopolen položaj, ki številnim potencialnim inovativnim udeležencem onemogoča, da bi vstopili na trg. Tako so npr. provizije za trgovce, ki sprejemajo plačilne kartice v državah z eno samo banko pridobiteljico¹⁴, tudi do šestokrat¹⁵ višje kot na manj reguliranih državnih trgih z več bank pridobiteljic. Zato bi morali (predvsem na trgih z nizko učinkovitostjo plačilnih

¹³ Najcenejša je Nizozemska, najdražja pa Italija.

¹⁴ Banka pridobiteljica je banka, ki ima s trgovci sklenjene posebne pogodbe in jim omogoča sprejemanje negotovinskih plačil na POS terminalih.

¹⁵ Anex to the proposal for Directive of the European Parliament and of the Council on Payment Services in the Internal Market – Impact Assessment, 2005.

storitev in visokimi cenami) odpraviti tehnične, pravne in poslovne ovire ter novim udeležencem zagotoviti vstop na trg in možnost poslovanja pod enakimi pogoji, kot jih imajo že obstoječi ponudniki plačilnih storitev.

Trenutna regulativa na nacionalnih trgih tudi ne zagotavlja transparentnosti cen in posledično primerljivosti plačilnih storitev. Uporabniki plačilnih storitev se na osnovi razpoložljivih informacij ne morejo učinkovito in enostavno odločati oziroma izbrati najboljše ponudbe, od katere bi imeli največje koristi. V nekaterih državah pa se uporabniki pritožujejo tudi zaradi medbančnih dogovorov glede cen plačilnih storitev, saj takšna poslovna praksa onemogoča cenovno konkurenco in predstavlja oviro za učinkovito delovanje enotnega trga.

2.1.5 Neenoten pravni okvir za plačilne storitve

Področje plačilnih storitev je na ravni prava Skupnosti že predmet urejanja, saj obstoječi pravni okvir tega ne ureja celovito. Osnovan je predvsem na nacionalnih pravilih, ki določajo vzpostavitev plačilne infrastrukture, pogoje za izvajalce plačilnih storitev ter urejajo pogodbeno razmerja z uporabniki. Na ravni Skupnosti področje urejajo že omenjeni Uredba 2560, ki velja neposredno v nacionalnih pravnih ureditvah, Direktiva 97/5/EC o čezmejnih nakazilih, katero so države članice prenesle v nacionalne zakonodaje, ter Priporočilo Komisije 97/489/EC, ki ureja elektronske plačilne instrumente in ni pravno zavezujoče, zato je večina držav implementacijo prepustila samoregulaciji ponudnikov plačilnih storitev.

Obstoječa pravna ureditev ni zadovoljiva in predstavlja oviro učinkovitemu enotnemu plačilnemu trgu prav zaradi neusklajene zakonodaje posameznih držav članic. Po oceni Evropske komisije je zato potrebno zagotoviti prenovljeno pravno podlago, ki bo celovito urejala plačilne storitve ter odpravila pravne ovire, ki izhajajo iz neusklajenih nacionalnih pravnih ureditev.

3. VZPOSTAVITEV ENOTNEGA OBMOČJA PLAČIL V EVRIH

Uredba 2560 je zagotovila znižanje cen čezmejnih plačil pri posameznem ponudniku na raven domačih, vendar vseeno ni šla dovolj daleč, da bi dosegla SEPA, saj ni prispevala h konvergenci tarif med državami. Ob tem je, ne da bi sama po sebi zagotavljala zniževanje stroškov, močno posegla v prihodke ponudnikov plačilnega prometa v evroobmočju, ki zaradi zahtev Uredbe 2560 praviloma niso zvišali tarif za plačila znotraj države. Bančna industrija se je na spremenjene pogoje poslovanja in z namenom izogniti se nadaljnjim regulatornim ukrepom s strani Evropske komisije hitro odzvala ter sprejela strategijo vzpostavitve resničnega enotnega območja plačil v evrih (več o tem v točki 3.1).

S političnega in regulatornega vidika je cilj oblikovanje enotnega trga podprtega z enotnim območjem plačil v evrih. Glavni cilj SEPA je spodbuditi integracijo trgov plačil, predvsem v evroobmočju. SEPA bo z uvedbo harmoniziranih plačilnih instrumentov in plačilnih storitev, ki jih bodo lahko ponudile vse banke v evroobmočju, omogočila transparentnost in primerljivost plačilnih storitev.

Ljudje bodo lahko znotraj celotnega evroobmočja plačevali iz enega računa, z uporabo enega kompleta plačilnih instrumentov, tako enostavno in varno, kot to danes velja za nacionalna plačila. SEPA bo tudi območje, kjer bodo lahko prebivalci, podjetja in drugi ekonomski subjekti plačevali in prejeli plačila v evrih znotraj Evrope, znotraj državnih meja ali prek njih, pod enakimi osnovnimi pogoji, z enakimi pravicami in obveznostmi, ne glede na svojo lokacijo. Učinkovit enotni trg plačilnih storitev bo povečal konkurenco, omogočil nove poslovne priložnosti, realizacijo ekonomij obsega ter spodbudil specializacijo in inovacije. Uporabniki plačilnih storitev bodo imeli možnost izbrati ponudnika plačilnih storitev z najprivlačnejšo ponudbo (kakovost, hitrost in cena storitve), ne glede na državo izvora, saj bodo osnovne plačilne storitve standardizirane. Tudi manjše banke bodo lahko tekmovali z večjimi, saj fizična prisotnost ne bo več nujno pomenila odločilnega dejavnika pri izbiri.

SEPA tako v prvi vrsti pomeni, da morajo različni plačilni instrumenti, kot so kreditni prenosi, direktne obremenitve in plačilne kartice, postati vseevropske. Ob tem pa mora biti SEPA več kot samo harmonizacija današnjih storitev. Glavne koristi SEPA se bodo udeležile, če bo projekt usmerjen v prihodnost. Zato SEPA ni omejena zgolj na pretvorbo današnjih nacionalnih postopkov plačevanja na skupni (evropski) imenovalec. SEPA mora spodbuditi ustvarjalnost ponudnikov plačilnih storitev pri njihovi ponudbi storitev, povezanih s plačevanjem znotraj celotnega območja. S težnjo po uspehu mora SEPA za končne uporabnike pomeniti dodano vrednost. Bolj kot poenotenost mora biti cilj interoperabilnost (medsebojna skladnost), s čimer bodo nacionalne značilnosti in prakse na področju osnovnih plačilnih instrumentov počasi izginile.

Glede na to, da je poglobljen cilj SEPA ekonomski, bo tudi njen splošni uspeh ocenjen na podlagi učinkov, ki jih bo prinesla. Kot uspešna bo ocenjena, ko bodo znotraj evroobmočja uresničene vse možnosti ekonomij obsega in širine ter konkurence. To pomeni prihranke za uporabnike in nižje stroške za ponudnike.

SEPA bo prednostno predstavljala evroobmočje, kar je razumljivo, saj so na njem tudi plačila znotraj državnih meja, izvedena v evrih. Vendar pa bo v celotni Evropi¹⁶, zunaj evroobmočja, obstajala možnost udeležbe v evrskih plačilnih sistemih in države bodo

¹⁶ V tem kontekstu je Evropa opredeljena kot države EU-27 ter Islandija, Liechtenstein, Norveška in Švica.

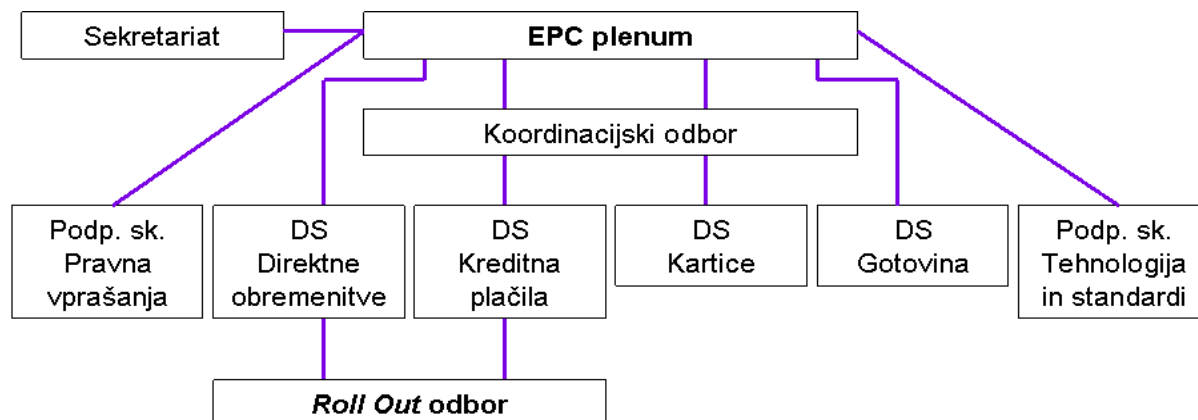
imele možnost sprejeti standarde in prakse SEPA tudi za plačila v domači valuti (ne v evru), s čimer bodo prispevale k skupnemu trgu plačilnih storitev.

3.1 SEPA KOT PROJEKT BANČNEGA SEKTORJA

V maju 2002 je 42 bank, 3 evropska združenja kreditnih institucij (European Credit Sector Associations) in EBA (Euro Banking Association) skupaj izdalo dokument 'Euroland: Our Single Payment Area!' – White Paper. V njem so največje evropske banke oblikovale koncept SEPA, se jasno zavezale temu cilju ter sprejele splošno strategijo za doseg ciljev SEPA do leta 2010. Dosegle so tudi soglasje glede struktur vladanja, z Evropskim svetom za plačila – EPC¹⁷ (European Payments Council) kot osrednjim odločitvenim telesom.

Namen EPC-ja je s samoregulacijo (EPC ni zakonodajni organ) podpirati in spodbujati nastajanje harmoniziranega, odprtega in interoperabilnega evropskega trga plačil. Zagotavlja usmeritve in koordinacijo na področju razvoja SEPA standardov, prepoznava in oblikuje najboljše prakse v plačilni industriji ter podpira in spremlja vzpostavitev SEPA. V letu 2004 je EPC oblikoval nov dokument 'Realisation of the Single Euro Payments Area – Roadmap 2004-2010'. Cilj dokumenta je bil potrditi zavezo evropskega bančnega sektorja iz leta 2002, hkrati pa natančneje opredeliti okvir in cilje SEPA ter aktivnosti in časovne roke za njihovo izvedbo.

Slika 1: Organizacija bančnega telesa EPC

Vir: About EPC, februar 2007.

V strukturi vladanja so izključno banke. Glavno odločitveno telo EPC-ja je plenum, sestavljen iz predstavnikov članic EPC-ja, ki odločitve sprejema v obliki resolucij na plenarnih zasedanjih (običajno štirikrat letno). Koordinacijski odbor pripravlja vsebine za

¹⁷ EPC je bil ustanovljen v juniju 2002, trenutno ima 67 članov (bank in bančnih združenj) iz 27 držav. Deluje kot neprofitno združenje s sedežem v Bruslju.

obravnavo na plenumu, izvaja nadzor sprejetih odločitev EPC-ja, oblikuje priporočila plenumu in drugim organom, predlaga ustanovitve/ukinitev delovnih skupin in pripravlja proračun. Posebej je bil v okviru EPC-ja ustanovljen Odbor za vzpostavitev SEPA (Roll-out Committee – ROC). Največji del aktivnosti EPC-ja se odvija znotraj njegovih delovnih in podpornih skupin. Delovne skupine so razdeljene glede na različne vidike SEPA: po ena za vsakega od treh negotovinskih plačilnih instrumentov (kreditni prenosi, direktne obremenitve in kartice) ter skupina, ki obravnava gotovinske vidike. Dodatno sta bili ustanovljeni podporni skupini za tehnologijo in standarde ter pravno podporo.

V dokumentu iz konca leta 2004 je – poleg osrednje vloge EPC-ja – opredeljena tudi vloga ECB-ja (European Central Bank) in nacionalnih centralnih bank. Tako naj bi pomembno prispevale k vzpostavitvi SEPA, in sicer s spodbujanjem bančnega sektorja, kar vključuje tudi udeležbo v delovnih skupinah (v vlogi opazovalca), ki pokrivajo posamezna področja v okviru SEPA. Sem sodijo tudi informiranje oziroma sodelovanje z vlado in javnimi institucijami, kot potencialnimi prvimi uporabniki SEPA plačilnih storitev ter Evropsko komisijo.

Ne glede na pomembno vlogo ECB-ja in nacionalnih centralnih bank pa je jasno, da glavno odgovornost za vzpostavitev SEPA nosi EPC oziroma evropski bančni sektor. Evropska komisija v vlogi regulatorja budno spremlja napredek aktivnosti za vzpostavitev SEPA in je ob morebitnem neuspehu samoregulacije bančnega sektorja pripravljena nastopiti z novo Uredbo ter tako pospešiti začetni proces.

3.2 ČASOVNI OKVIR SEPA

Časovni okvir SEPA je bil prvič predstavljen v času nastanka EPC-ja spomladi 2002, v že omenjeni Beli knjigi. Ta je predvideval prve konkretne rezultate do leta 2003 ter izpolnitev pogojev za polno uresničenje koristi SEPA pred letom 2010. Ker se do konca leta 2004 ni zgodilo nič konkretnega, je v decembru 2004 ECB izrazila zaskrbljenost zaradi zamud in prvič postavila rok 1. 1. 2008 kot začetek SEPA. V odzivu na dokument ECB-ja je EPC pripravil svoj časovni načrt (Roadmap 2004–2010), skladen s pričakovanji ECB-ja, ki je predvidel tri faze vzpostavitve SEPA:

- faza oblikovanja rešitev in priprav na njihovo uveljavitev, ki se je začela v letu 2004 in zaključila konec leta 2006. V tej fazi je EPC dokončal pravilnika za shemi kreditnih plačil in direktnih obremenitev, že pred tem pa tudi t. i. SEPA kartični okvir, opredelil okvir mehanizmov kliringa in poravnave, ki postavlja splošna načela za izmenjavo, obdelavo in poravnavo plačil v okolju SEPA. Hkrati so bili v tej fazi pripravljene tudi vsi pripadajoči osnovni standardi.

- faza implementacije, ki poteka od konca leta 2006 in znotraj katere bodo ponudniki plačilnih storitev in upravljavci plačilne infrastrukture do 1. 1. 2008 implementirali rešitve, oblikovane v prvi fazi. V fazi implementacije morajo banke (in drugi ponudniki plačilnih storitev) na podlagi shem razviti lastne plačilne produkte in storitve ter prilagoditi svoje poslovne procese, upravljavci plačilne infrastrukture pa svoje rešitve prilagoditi SEPA shemam. Ob zaključku te faze bodo imeli prebivalci, podjetja in javne oblasti znotraj EU možnost uporabljati SEPA kreditne prenose in direktne obremenitve, kot jih je opredelil EPC.
- faza migracije, ki se bo začela 1. 1. 2008, ko bodo ponudniki plačilnih storitev ponudili SEPA plačilne instrumente, ki bodo na voljo vzporedno z obstoječimi domačimi načini plačevanja¹⁸. V tej fazi naj bi uporabniki sprejeli SEPA produkte in storitve.

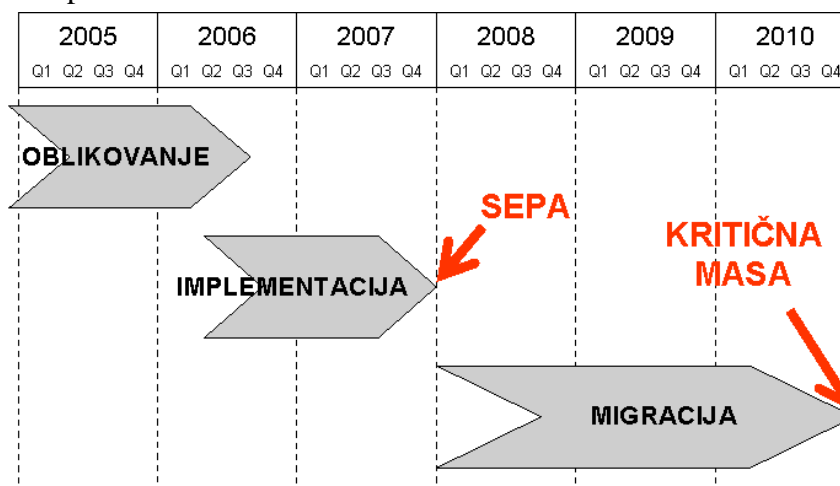
Zaradi mrežnih eksternalij, prisotnih na trgu plačilnih storitev, je nujno ustvariti kritično maso za nove plačilne instrumente in zagotoviti dosegljivost. Migracija naj bi skozi delovanje tržnih silnic in mrežnih učinkov vodila v nepovraten proces, v katerem bodo SEPA plačilni instrumenti do konca leta 2010¹⁹ dosegli kritično maso. To pomeni, da po tem obdobju čiste nacionalne rešitve za osnovne produkte kreditnih prenosov in direktnih bremenitev ter povsem domače kartične sheme ne bodo več obstajale. S tem ko bodo vsi sistemi postali vseevropski, bo dosežena SEPA za plačilno industrijo.

Ob tem se je potrebno zavedati, da bosta procesa implementacije in sprejetje uporabnikov hitra le, če bo SEPA zagotovila prednosti v primerjavi z današnjimi načini plačevanja.

¹⁸ Da bi se izognili neugodnostim, ki jih prinaša položaj prvega ponudnika, bi bilo idealno, če bi bili SEPA produkti s strani vseh ponudnikov na voljo istočasno, torej od 1. 1. 2008.

¹⁹ Prvotni časovni načrt – dokončanje faze migracije do 31. 12. 2010 – je bil v maju 2006 omiljen na podlagi stališča Evropske komisije in ECB-ja, ki zahteva samo še doseganje 'kritične mase'. Banke pa so zaradi stroškov vzporednosti vseeno izpostavile nujnost določitve konca migracije, ko stari plačilni instrumenti ne bodo več na voljo.

Slika 2: Faze vzpostavitve SEPA

Vir: About SEPA, februar 2007.

Z vidika uporabnikov bosta obdobji SEPA samo dve. V prvem bodo za svoja domača in čezmejna plačila lahko uporabljali stare domače ali nove SEPA plačilne sheme. Ker bodo domače sheme še v polni uporabi, bo moral bančni sistem vzdrževati dve vzporedni infrastrukturi. V drugem koraku bo uporaba domačih plačilnih shem postopoma opuščena, plačevanje pa bo prešlo na nove SEPA plačilne sheme.

Pri vzpostavitvi SEPA je potrebno upoštevati precejšnje razlike med zahtevami SEPA in zapuščino obstoječih nacionalnih praks. Vseevropske cilje SEPA je potrebno prevesti v nacionalne plane migracije. Bančne skupnosti se bodo morale spopasti s tem problemom na način opredelitve jasnih planov implementacije in migracije. Za največji učinek morajo biti ti načrti znotraj Evrope usklajeni, zato mora na evropski ravni EPC zagotoviti njihovo skladnost, da bi se izognili novi razdrobljenosti. Vsaka banka zase mora pravočasno sprejemati lastne odločitve, nameniti projektu dovolj resursov, da bi zagotovili ustrezne spremembe v produktih, postopkih in infrastrukturi.

ECB je v tretjem poročilu o napredku izrazila pričakovanje, da bodo nacionalne bančne skupnosti v evroobmočju vseevropske cilje SEPA prevedle v nacionalne plane, kar bi bankam in drugim deležnikom omogočilo načrtovanje lastnih aktivnosti. Uspeh SEPA bo tako odvisen od hitrosti priprave ter kvalitete nacionalnih planov implementacije in migracije, ki se morajo osredotočiti na (1) tehnične in operativne spremembe, zahtevane za prilagoditev nacionalnih plačilnih instrumentov SEPA standardom (implementacija) in (2) mehanizme, potrebne za olajšanje in pospešitev zamenjave plačilnih instrumentov (migracija).

4. UČINKI SEPA NA ZAINTERESIRANE STRANI

Projekt SEPA bo imel velik vpliv na vse zainteresirane strani (ang. stakeholders), saj ponuja priložnosti in izzive. Prinesla bo večjo konkurenco, ker bo evroobmočje postalo povezan trg, na katerem lahko ponudniki povsod nudijo svoje storitve. Zaradi večje izbire med ponudniki storitev ter ekonomij obsega bodo imele stranke na voljo več konkurenčnih rešitev za plačila. Poleg tega po SEPA zagotovila naslednje koristi za (The Single Euro Payments Area (an integrated retail payments market), 2006, str. 15-18):

a) potrošnike

Ker bodo plačilnih instrumenti SEPA na voljo v celotnem evroobmočju, bodo potrošniki potrebovali en sam bančni račun. S tega računa bodo lahko opravljali evrska kreditna plačila in direktne obremenitve kjerkoli v evroobmočju prav tako enostavno kot jih sedaj opravljajo znotraj države. Posamezniki bodo lahko na primer plačali najemnino za otroke, ki študirajo v tujini, počitniško hišo ali storitve, ki jih zagotavljajo evropska podjetja, npr. storitve mobilne telefonije, zavarovalnice, javne gospodarske službe itd. Ljudje, ki živijo, delajo ali študirajo v drugi državi, ne bodo več potrebovali enega bančnega računa doma in drugega v tujini. Tudi uporaba plačilnih kartic bo učinkovitejša, ker bodo lahko potrošniki uporabljali isto kartico za vsa evrska plačila. S tem se bo zmanjšala potreba, da bi s seboj nosili gotovino.

Potrošnikom bo hkrati mogoče ponuditi inovativne storitve, ne glede na državne meje. Dolgoročni cilj bančnega sektorja je, da se plačilni instrumenti SEPA uporabljajo samo v elektronski obliki. Plačilo bo mogoče enostavno uporabljati, skupaj s storitvami z dodano vrednostjo (storitve, namenjene poenostavitvi postopka plačila pred poravnavo plačila in po njej, tako za stranke kot za podjetja). To vključuje elektronsko izdajanje računov (ang. e-invoicing), izvedbo mobilnega ali internetnega plačevanja, e-letalske vozovnice, obvestila o kreditnem plačilu ali e-usklajevanje. S tem bodo stranke za plačevanje porabile manj časa.

b) trgovce

Plačilne kartice postajajo pri potrošnikih najbolj priljubljen plačilni instrument ter hitro nadomeščajo čeke in gotovinska plačila. Zato se v prihodnje pričakuje rast uporabe kartic. Trgovci za sprejemanje kartičnih plačil potrebujejo sporazum z banko pridobiteljico, ki obdela kartična plačila za trgovca tako, da uredi informacije o plačilu in imetniku kartice ter jih prek klirinške infrastrukture posreduje banki imetnika kartice. Pridobitelji bodo tako lahko obdelali vsa kartična plačila, ki so v skladu z zahtevami SEPA, tudi čezmejna. V okolju SEPA bodo trgovci za obdelavo kartičnih plačil lahko izbrali katerega koli pridobitelja v evroobmočju, kar bo povečalo konkurenco in znižalo stroške. Hkrati bodo

terminali na prodajnih mestih v evroobmočju vse bolj standardizirani. Zato bo izbira ponudnikov terminalov večja, trgovci pa bodo lahko z enim samim terminalom sprejeli večji nabor kartic. Zaradi večje konkurence med kartičnimi shemami naj bi se znižale tudi provizije.

c) podjetja

SEPA bo podjetjem omogočila poenostaviti upravljanje plačil. Podjetja bodo lahko svoje finančne transakcije v evrih opravile centralno, z enega bančnega računa in uporabo plačilnih instrumentov SEPA. Obdelava plačil bo poenostavljena, ker se bo za prilive in odlive uporabljala enaka oblika. Podjetja, ki poslujejo v evroobmočju, bodo z združitvijo upravljanja plačil in likvidnosti na enem mestu prihranila ne le stroške, ampak tudi čas. Hkrati bodo storitve z dodano vrednostjo, kot je elektronsko izdajanje računov in e-usklajevanje, podjetjem omogočile, da nadalje optimizirajo obdelavo plačil. Danes so te storitve pogosto na voljo samo na nacionalni ravni, ker je zaradi različnih oblik plačil čezmejna uporaba težka. Zaradi standardiziranih shem plačil SEPA bo to oviro lažje premagati.

Multinacionalne družbe bodo lahko zaprle številne današnje račune, ki jih imajo v različnih državah odprte zaradi počasnosti čezmejnega plačilnega prometa. Z upravljanjem evrske likvidnosti in plačevanjem z enega samega računa bodo izboljšale svojo likvidnost v Evropi ter s konsolidacijo oziroma centralizacijo plačilne funkcije znižale stroške, kar bo prineslo prihranke, saj bodo lahko uporabile en sam format za pošiljanje in sprejem plačil znotraj SEPA.

d) ponudnike infrastrukture

Ločitev upravljanja sheme od ponudnikov infrastrukture bo povečala konkurenco med ponudniki infrastrukture (kot so avtomatizirane klirinške hiše in centri za obdelavo kartic). Ti ne bodo več omejeni z državnimi mejami, ampak bodo lahko svoje storitve v podporo instrumentov SEPA opravljali v celotnem evroobmočju. Hkrati bo interoperabilnost ali medsebojno povezovanje med različnimi ponudniki infrastrukture omogočeno prek skupnega niza tehničnih standardov. Tudi centri za procesiranje kartic bodo lahko opravljali storitve za različne kartične sheme in pridobitelje v evroobmočju.

e) banke

Konkurenca, ki jo bo zagotovil novi pravni okvir, bo banke slej ko prej prisilila v prilagoditev cenovne politike novim razmeram na trgu. Povzročila bo zniževanje tarif na širšem evropskem trgu, s tem pa tudi nižje prihodke od opravljanja plačilnega prometa. S tem bo spodbujala boj za učinkovito poslovanje bank oziroma zniževanje stroškov

poslovanja. Na drugi strani bodo uveljavitev in razvoj novih ustreznih plačilnih instrumentov SEPA, razvoj novih standardov in zagotavljanje interoperabilnosti plačilnih sistemov zahtevali določene resurse. Tako manjše kot tudi velike evropske banke bodo projektu SEPA morale nameniti znatne investicije.

SEPA bo poleg mnogih sprememb, ki jih narekuje, nudila tudi številne priložnosti, ki jih bodo morale banke v evroobmočju znati izkoristiti. SEPA bo evropskim bankam omogočila ponudbo svojih plačilnih storitev na celotnem evropskem trgu in banke, ki danes poslujejo le znotraj državnih meja, bodo svojo ponudbo lahko razširile ter skušale pridobiti nove komitente v celotnem evroobmočju. Vodilne banke že intenzivneje iščejo nove poti in načine za izboljšanje poslovanja ter širitev svoje prisotnosti na nove trge. Ponudbo širšemu krogu komitentov danes omogoča predvsem internetno bančništvo, ki ne zahteva velikih investicij in kapitala za širitev mreže poslovalnic (Cestnik, 2002, str. 45).

Banke bodo morale v konkurenčnejšem okolju svojim komitentom nuditi tudi kakovostnejše storitve. Novih ali že obstoječih komitentov ne bodo uspele pritegniti, če ne bodo razvile sodobnih, tehnološko naprednih produktov²⁰. Poleg novih SEPA storitev, ki jih bodo morale banke s 1. 1. 2008 nuditi, pa bodo zaradi konkurence prisiljene razvijati tudi druge, nove storitve in slediti vseevropskim bankam, ki so v koraku s časom in nove napredne storitve svojim komitentom že nudijo.

5. ELEMENTI SEPA

Elementi SEPA so: skupni plačilni instrumenti, infrastruktura, standardi in pravna podlaga. Ko bodo ti elementi vzpostavljeni, bo naslednji korak razviti storitve z dodano vrednostjo, ki lahko spodbujajo območje plačil brez papirja, z avtomatizirano obdelavo plačil od začetka do konca pri vseh plačilnih instrumentih, skladnih z zahtevami SEPA.

5.1 SEPA PLAČILNI INSTRUMENTI

Da bodo lahko potrošniki in podjetja v skladu s končnim ciljem SEPA uporabljali plačilne storitve, ki bodo zadovoljevale njihove zahteve in jih bo mogoče znotraj evroobmočja koristiti na enoten način, se morajo različni plačilni instrumenti, kot so kreditni prenosi, direktne obremenitve in plačilne kartice, poenotiti. S tem namenom je EPC oblikoval sheme plačilnih instrumentov, in sicer s sprejetjem pravilnika za SEPA kreditne prenose (SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook), pravilnik za SEPA direktne obremenitve (SEPA Direct Debit Scheme Rulebook). Prav tako je oblikoval SEPA okvir

²⁰ Pomembno vlogo v naboru sodobnih storitev bo nedvomno imela elektronska banka.

za kartično poslovanje (SEPA Card Framework – SCF) ter okvir enotnega evro gotovinskega prostora (SECA)²¹.

SEPA shema je enoten, skupen niz medbančnih pravil, praks in tehničnih standardov, določenih med ponudniki plačilnih storitev, namenjenih izvrševanju evrskih plačil s SEPA plačilnimi instrumenti, ki jih potem uporabljajo posamezne banke in potencialno številni procesorji (upravljavci plačilnih sistemov). Pravila znotraj sheme opredeljujejo vloge in odgovornosti bank (pošiljateljic, prejemnic, izdajateljic, pridobiteljic), njihove medsebojne odnose ter odnose z uporabniki. Pravila določajo tudi (minimalno) kakovost storitev, čase poravnave in obravnavo izjem.

Da bi uveljavili shemo kreditnih plačil in direktnih obremenitev je EPC (v decembru 2006) sprejel tudi resolucijo o dosegljivosti²², ki člane EPC-ja zavezuje k pristopu k shemama oziroma spodbujanju vseh primernih udeležencev shem k temu. Načrtovani pristop vseh bank znotraj SEPA bo podprl popolno dosegljivost kot ključni cilj SEPA. To pomeni, da bo s SEPA plačilnimi instrumenti mogoče doseči katerikoli račun stranke pri katerikoli banki znotraj SEPA.

Pri razvoju SEPA plačilnih shem je EPC sledil dvema pristopoma. Za shemi elektronskih kreditnih plačil in direktnih obremenitev je bila izbrana strategija zamenjave obstoječih nezdružljivih nacionalnih shem z novima enotnima SEPA shemama, na področju kartičnega poslovanja pa je bila izbrana strategija prilagoditve obstoječih shem in njihovih upravljavcev novemu nizu poslovnih in tehničnih standardov (Anko, 2007, str. 19).

5.1.1 SEPA kreditni prenosi

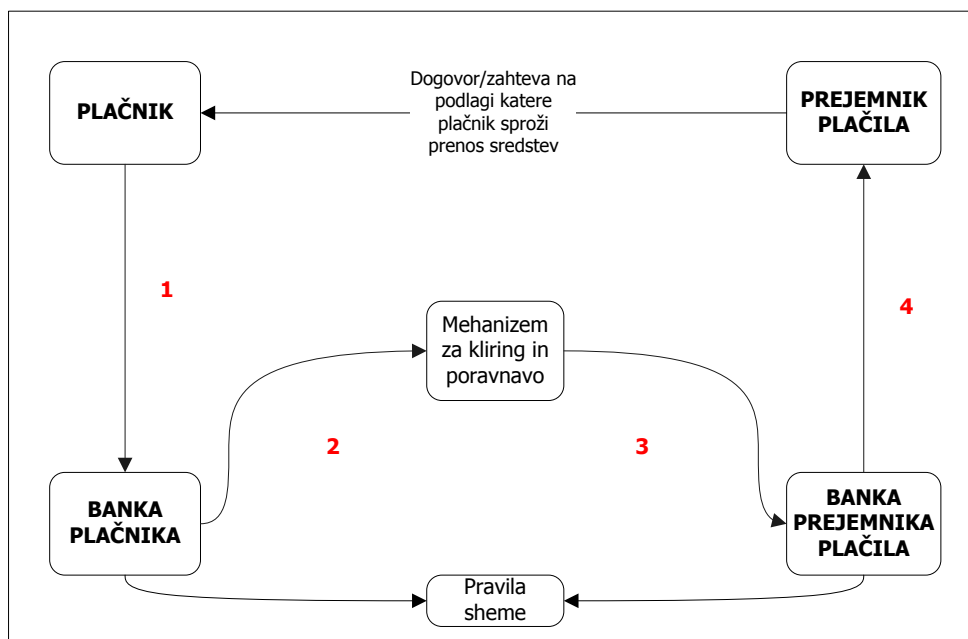
Kreditni prenosi so tisti, pri katerih prenos sredstev sproži plačnik (Slika 3). Plačnik izpolni navodilo za kreditni prenos ter ga na dogovorjeni način posreduje svoji banki. Ta ga prejme, če je pravilno izpolnjen in je na računu plačnika zadostno kritja, sprejme (akceptira), bremeni plačnikov račun ter pošlje kreditni nalog v mehanizem kliringa in poravnave²³. Ta ga posreduje banki prejemnika ter izvede denarno poravnavo. Banka prejemnika sporočilo o kreditnem prenosu prejme, ga preveri in odobri račun upravičenca.

²¹ Podrobnejši prikaz okvira enotnega gotovinskega prostora bi presegal namen tega dela, zato v njem ni obravnavan.

²² Resolution: Reachability of all Scheme Participants in SEPA Credit Transfer and Direct Debit Schemes, 2006.

²³ Banka plačnika in banka prejemnika sta lahko tudi en in isti udeleženec sheme. V tem primeru se poravnava izvede z internimi knjižbami pri tej banki.

Slika 3: Štirikotni model za kreditni prenos

Vir: SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook, 2006.

EPC je že v aprilu 2003 sprejel dve tržni konvenciji za kreditne prenose, in sicer konvencijo CREDEURO, ki je postavila standard za avtomatizirano obdelavo in izvršitev osnovnega medbančnega vseevropskega kreditnega prenosa v evrih in omogočila izvršitev plačila v treh dneh ter prenos vseh informacij skupaj s plačilom, ter medbančno konvencijo o plačilih (Interbank Convention on Payments – ICP), ki je vzpostavila standardni postopek enotnega zaračunavanja provizije tako, da je račun upravičenca odobren v celotnem znesku plačila.

SEPA shema kreditnih prenosov ima za cilj poenotenje vseh osnovnih pravil, praks in tehničnih standardov ter želi s tem narediti korak naprej od obeh konvencij. Ponudnikom plačilnih storitev bo shema omogočila ponudbo SEPA kreditnih prenosov v celotnem evroobmočju in odpravila razlike med pogoji za izvajanje kreditnega prenosa znotraj države in pogoji za izvršitev čezmejnega kreditnega prenosa. Plačilni instrument, kot ga shema določa, že omogočajo številne banke v evroobmočju.

Pravilnik sheme opredeljuje kreditne prenose v evrih kot nekritična plačila, vendar pa ne določa njihove mejne vrednosti. Predpisuje minimalni nabor podatkov, ki jih mora posredovati plačnik (BIC banke prejemnika in IBAN prejemnika plačila²⁴) svoji banki, da ta lahko izvrši plačilo, in narekuje izplačilo kreditnega prenosa prejemniku v polnem znesku, provizije za izvršitev pa se delijo med plačnikom in prejemnikom (opcija delitev

²⁴ IBAN (International Bank Account Number), BIC (Bank Identifier Code).

stroškov – SHA²⁵). V pravilniku je opredeljen tudi maksimalen čas za izvršitev, in sicer največ tri dni po sprejemu kreditnega plačilnega naloga²⁶.

Shema opredeljuje le osnovno storitev kreditnega prenosa, kar pomeni, da ga ponudnik lahko oplemeniti z dodatnimi ugodnostmi in svojim komitentom ponudi storitev z dodano vrednostjo. Prav tako shema zahteva popolnoma avtomatizirano procesiranje transakcij (end-to-end procesiranje na osnovi STP-ja), vključno z obravnavanjem izjem – tudi postopki zavrnitev in vračil bodo morali biti enotni in temeljiti na enotnih standardih. Predvideva dosegljivost vseh prejemnikov kreditnih plačil znotraj evroobmočja²⁷ in temelji na načelu ločenosti sheme od infrastrukture za obdelavo plačil. Slednje bo ponudnikom plačilnih storitev omogočalo izbiro katerega koli klirinško-poravnalnega sistema znotraj evroobmočja.

5.1.2 SEPA direktne obremenitve

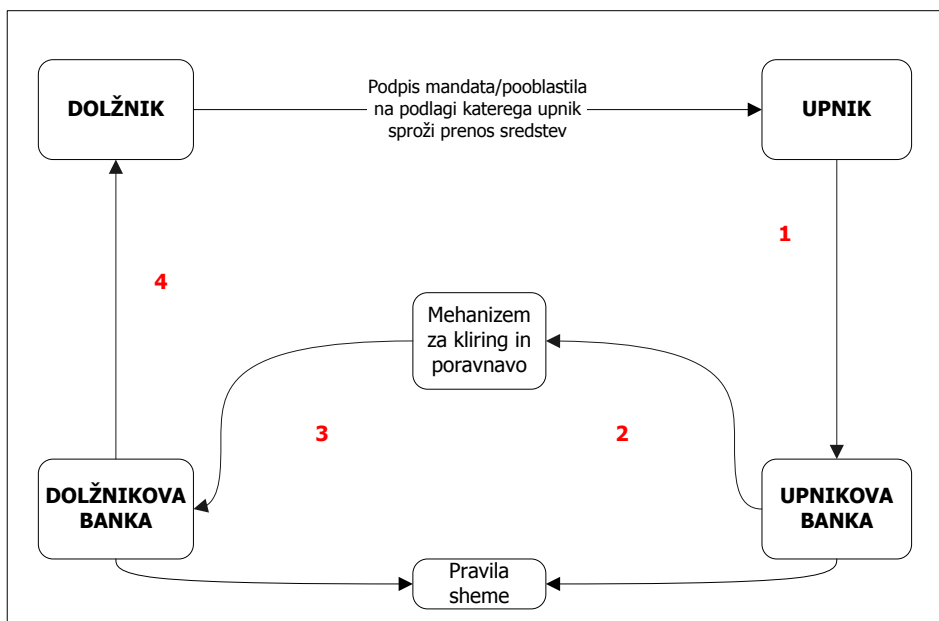
Direktna obremenitev je prenos sredstev, ki ga na podlagi dogovora med plačnikom in prejemnikom plačila sproži prejemnik plačila (upnik) prek plačnikove banke. Pred bremenitvijo v okviru SEPA sheme direktnih obremenitev mora upnik dolžniku posredovati obvestilo o načrtovani bremenitvi, če ni med njima dogovorjeno drugače. Upnik potem svoji banki posreduje navodila za zbiranje sredstev od dolžnika, upnikova banka pa tovrstna navodila prek mehanizmov kliringa in poravnave posreduje dolžnikovi banki. Ta na dan zapadlosti bremeni dolžnikov račun (če je na njem zadostno kritje).

²⁵ Okrajšava za angleško besedo 'sharing', ki se v bančništvu uporablja kot oznaka za delitev provizije.

²⁶ Tako Evropska komisija kot tudi ECB pa ocenjujeta, da je to določilo neustrezno in do leta 2010 zahteva prilagoditev časovne omejitve za poravnavo na največ dan po sprejemu plačilnega naloga. Tudi predlog direktive določa čas izvršitve naloga – izvršen mora biti na dan D+1, vendar do 1. 1. 2012 dopušča rok tri dni (v skladu z dogovorom med plačnikom in izvajalcem plačilnega prometa). Ta zahteva bo za nekatere države pomenila velike investicije v ustrezno infrastrukturo.

²⁷ Dosegljivost zagotavlja uporaba podatka IBAN in BIC.

Slika 4: Štirikotni model za direktno obremenitev

Vir: SEPA Direct Debit Scheme Rulebook, 2006.

SEPA shema za direktno obremenitev prav tako opredeljuje sklop medbančnih pravil, praks in standardov. Komitentom bo omogočila uporabo enostavnega, zanesljivega, stroškovno učinkovitega in povsem dematerializiranega instrumenta znotraj celotnega evroobmočja. Ker direktna obremenitev na vseevropski ravni danes še ni na voljo, je namen sheme prav odstranitev regionalnih zaviralnih dejavnikov za izvajanje čezmejnih direktnih obremenitev. Slednje zahteva harmonizacijo standardov in praks pri izvajanju storitev direktne obremenitve, tako da bodo banke v evroobmočju lahko nudile čezmejne direktne obremenitve pod enakimi osnovnimi pogoji kot jih nudijo danes direktne obremenitve znotraj državnih meja.

Za uveljavitev sheme je ključnega pomena zaupanje dolžnikov. Tako bo imel dolžnik v okviru sheme pravico od svoje banke zahtevati popolno prepoved obremenitev svojega računa z instrumentom direktne obremenitve, zaradi nestrinjanja z (dovoljeno) obremenitvijo pa bo lahko v določenih časovnih okvirih (najmanj šest tednov) zahteval tudi vračilo sredstev na svoj račun, ne da bi moral razloge za to pojasnjevati. V tem primeru bo moral sam razrešiti dolžniško-upniško razmerje neposredno z upnikom (Anko, 2007, str. 19).

Shema je zasnovana tako, da bo v prihodnosti lahko prilagojena tudi različnim novim oblikam tržnih zahtev in procesov ter s tem omogočala dopolnitve v primeru razvoja novih storitev, npr. izdajanja in prejemanja e-računov, razširitve uporabe elektronskega podpisa. SEPA shema direktne obremenitve predvideva podpis mandata/pooblastila

osebno kot tudi z uporabo avtomatskega procesa²⁸, ter da upnik pooblastilo hrani, dokler ga dolžnik ne prekliče oziroma dokler je veljavno (pooblastilo poteče, če upnik ali upnikova banka dolžniku v osemnajstih mesecih ne posredujeta debetnega naloga za obremenitev). Določa tudi dan bremenitve, poravnave in plačila na isti delovni dan.

SEPA direktne obremenitve so opredeljene kot vrednostno neomejene²⁹, povsem elektronske, 'end-to-end' in na način STP procesirane transakcije v evrih, kar vključuje tudi popolnoma avtomatizirano obdelavo izrednih postopkov. Namenjene so tako enkratnim plačilom v breme večjega števila dolžnikov kot tudi plačevanju ponavljajočih se obveznosti večjega števila dolžnikov. Shema ne omejuje višine zneska posamezne direktne obremenitve, ne namena plačila in (za razliko od obstoječe domače sheme) omogoča izvajanje direktnih obremenitev vsak delovni dan. Ob vzpostavljanju vseevropskega plačilnega instrumenta direktne obremenitve je zagotovitev popolne dosegljivosti plačnikov (dolžnikov) s strani prejemnikov (upnikov) plačil znotraj SEPA nujna³⁰. Dosegljivost vseh dolžnikov s strani upnikov pomeni, da morajo vse banke, ki sodelujejo v eni ali več shemah direktnih obremenitev v evrih znotraj državnih meja, pristopiti k SEPA shemi kot banka dolžnika.

5.1.3 SEPA kartična plačila

V evroobmočju je trenutno v obtoku več kot 350 milijonov kartic, s katerimi se na leto opravi več kot dvanajst milijard plačilnih transakcij in šest milijard dvigov gotovine³¹. Projekt SEPA bo imel na to panogo ogromen vpliv.

Za kartični trg v Evropi je značilna visoka raven nacionalne razdrobljenosti. Trenutno v vsaki državi evroobmočja obstaja vsaj ena nacionalna kartična shema, te pa med seboj večinoma niso interoperabilne. Da bi omogočili uporabo tudi izven države izdajatelja – saj trgovci zaradi tehničnih ali poslovnih razlogov pogosto ne sprejemajo kartic, izdanih s strani tuje domače sheme –, so nacionalne kartične sheme 'co-branded'³² z mednarodnima kartičnima shemama VISA in MasterCard, ki se uporabljata za čezmejna plačila, tako v okviru evroobmočja kot tudi zunaj njega.

²⁸ Podpis mandata s pomočjo avtomatskega procesa omogoča elektronski podpis.

²⁹ Ob uveljavitvi SEPA direktne obremenitve 1. 1. 2008 shema dopušča začasno pravilo, ki bi omejevalo maksimalno vrednost transakcij, zaradi varovanja vseh udeležencev pred morebitnimi operativnimi tveganji in tveganji izpostavljenosti zaradi povračil direktnih obremenitev.

³⁰ Dosegljivost je namreč ključna predpostavka, na kateri temeljita tako shema SEPA za direktno obremenitev, kot tudi shema za kreditni prenos.

³¹ Stališče Eurosistema do 'SEPA za kartice', 2006.

³² 'Co-branded' pomeni, da sta na karticah logotipa obeh blagovnih znamk. Ko imetnik kartice opravi plačilo v državi, v kateri je bila kartica izdana, se aktivira nacionalna kartična shema. Ko opravi plačilo v kateri koli drugi državi, se aktivira mednarodna kartična shema.

V Evropi so nacionalne kartične sheme na splošno zelo učinkovite in razmeroma poceni – tako za imetnike kartice kot tudi trgovce –, zato bi njihov poslovni model, razširjen na celotno evroobmočje, načeloma omogočal nadaljnje zniževanje stroškov, saj bi lahko izkoristili ekonomije obsega. Izziv pri izvedbi projekta SEPA je v tem, da se ob prehodu na tesneje povezan trg ohrani sedanjo visoko raven učinkovitosti ob nizkih stroških.

Zaradi kompleksnosti kartičnega poslovanja, zelo različnih pristopov, uveljavljenih v nacionalnih kartičnih shemah, različne organiziranosti nacionalnih kartičnih trgov ter obstoja mednarodnih kartičnih shem, je bilo na ravni EPC-ja odločeno, da (za razliko od kreditnih prenosov in direktnih obremenitev) ni predviden razvoj evropske kartične sheme, saj so na voljo že številne. Namesto tega se je EPC odločil za razvoj splošnega dokumenta 'SEPA kartični okvir', ki postavlja splošna načela in pravila za konkurenčen kartični trg v Evropi.

Namen SEPA kartičnega okvira je omogočiti evropskim potrošnikom uporabo plačilnih kartic znotraj evroobmočja enako priročno, kot je danes urejeno znotraj državnih meja. Čeprav je bila uporaba plačilnih kartic v EU v čezmejnih transakcijah dobro razširjena že pred uvedbo skupne valute, se je namreč ohranila delitev na čezmejne kreditne in debetne kartice ter kartice za plačevanje znotraj državnih meja. Z vzpostavitvijo SEPA naj bi razlike pri kartičnih plačilih, ki nastajajo glede na kraj uporabe, odpravili, ne glede na to, ali komitent s kartico dviga na bankomatu, plačuje na POS terminalu ali plačuje s posredovanjem številke kartice prek interneta ali telefona (t. i. 'card-not-present' transakcije).

SEPA kartični okvir opredeljuje naslednje tri možnosti, med katerimi kartične sheme lahko izbirajo, da bi se umestile na kartičnem trgu okolja SEPA (možne so tudi kombinacije):

- Zamenjava nacionalne sheme z mednarodno

V tem primeru uporaba dveh blagovnih znamk (co-branding) ni več potreben, saj iste sheme samodejno pokrijejo čezmejne in nacionalne transakcije. Kartične sheme oziroma banke, ki so se odločile za ta pristop, so to možnost izbrale zaradi časovnih omejitev in enostavne izvedbe usklajenosti z zahtevami SEPA. Hkrati je ta rešitev ugodna za banke, saj imajo mednarodne kartične sheme običajno višje medbančne tarife (angl. interchange fees) kot nacionalne kartične sheme. Te tarife pa v določenem delu predstavljajo prihodek bančnega sistema.

- Razvoj v evroobmočje s povezovanjem z drugimi kartičnimi shemami ali s širitvijo na celotno evroobmočje

Pri povezavah kartičnih shem se udeleženci lahko na primer dogovorijo o blagovnih znamkah, ki jih vsi sprejemajo. Če se kartična shema razširi na celotno

evroobmočje, kartice v shemi lahko izdajajo ali pridobijo banke ter sprejemajo trgovci, ki se nahajajo kjerkoli v evroobmočju. Več kartičnih shem in bank se zaveda političnega pomena vzpostavitve kartične sheme na ravni evroobmočja. Zaenkrat je edina predstavnica pobuda EAPS (Euro Alliance of Payment Schemes). Kartične sheme, ki podpirajo EAPS, kot razlog za svojo odločitev navajajo dejstvo, da bi imele v mednarodnih kartičnih shemah višje stroške, hkrati pa manj vpliva na njihovo upravljanje. EAPS naj bi olajšal delovanje na območju celotne Evrope ob nižjih stroških, saj uporablja obstoječo infrastrukturo in zagotavlja sprejem na nacionalnih trgih, kar olajšuje interoperabilnost. Ob tem seveda obstaja tveganje, da tako zaveznitvo ne bi doseglo kritične mase, prav tako ne gre podcenjevati časa in denarja, ki ga je potrebno vložiti v oblikovanje konkurenčne blagovne znamke.

- Co-branding nacionalne kartične sheme z mednarodno (pod pogojem, da sta obe shemi usklajeni z zahtevami SEPA)

To je možnost, za katero se trenutno ogreva največ nacionalnih shem. Motivirali so jih naslednji dejavniki:

- Večina kartic je že co-branded, kar poenostavlja prehod zaradi nižjih investicijskih stroškov.
- Kartice, izdane v okviru mednarodne kartične sheme, so sprejete (skoraj) povsod.
- Co-branding shemam in bankam omogoča, da ohranijo določeno raven 'notranjega upravljanja' oziroma lokalno avtonomijo.
- Specifične lokalne zahteve je mogoče izpolniti, ne da bi se znižala kakovost storitev.
- Razmeroma lahko je doseči skladnost z zahtevami SEPA.

Vendar pa ta rešitev zgolj podaljšuje sedanjo situacijo, v kateri množico shem pred konkurenco ščitijo državne meje. Če bi se večina shem odločila za to možnost in bi ta situacija postala trajna, SEPA ne bi mogla izkoristiti niti ekonomij obsega niti okrepljene konkurence, saj bi nacionalne sheme verjetno obdržale nacionalne transakcije in v mednarodne kartične sisteme preusmerile le čezmejne transakcije. To pomeni, da co-branding, tudi če bi bile vse sodelujoče sheme skladne s SEPA, ne more biti edina ali celo glavna dolgoročna rešitev za SEPA. Bolj smiselno bi ga bilo razumeti kot kratkoročno rešitev, namenjeno lažji uskladitvi s SEPA do leta 2008 in 2010.

Evropske banke bodo morale do vzpostavitve SEPA (1. 1. 2008) izpolniti številne zahteve na področju kartičnih plačil ter pristopiti k SEPA kartičnem okviru. Banke izdajateljice bodo morale svojim uporabnikom zagotoviti kartice z ustrezno čip tehnologijo oziroma

kartice, ki bodo ustrezale EMV standardom³³, do konca leta 2010 pa iz uporabe postopoma umakniti tiste, ki teh standardov ne bodo izpolnjevale. Banke pridobiteljice pa bodo morale trgovcem omogočiti sprejemanje SEPA ustreznih kartičnih plačil. Prav tako so banke in upravljavci shem obvezani do leta 2008 odpraviti vse tehnične in pogodbene okvire, razlike v praksah in standardih, ki povzročajo segmentacijo shem na nivoju posameznih držav. Odločilna pri tem je opredelitev tehničnih standardov (za kartice, POS terminale in bankomate) ter zagotovitev interoperabilnosti, fleksibilnosti in neodvisnosti pri izbiri ponudnika storitev procesiranja kartičnih plačil. Standardi za kartična plačila so nujni, saj le-ti lahko zagotovijo interoperabilnost oziroma učinkovito konkurenco pri procesiranju, kar se bo v končni fazi odrazilo v nižjih stroških kartičnih plačil³⁴. Evropska komisija že danes opozarja, da bo vsako pobudo, ki bi vodila v neutemeljene podražitve storitev kartičnih plačil (povišanje obstoječih provizij), ocenila kot izredno negativno in nezaželeno početje.

5.2 SEPA INFRASTRUKTURA

Odsotnost enotne evropske infrastrukture za obdelavo čezmejnih plačil (malih vrednosti³⁵) v evrih je razumljena kot ena najpomembnejših ovir pri vzpostavitvi enotnega plačilnega trga. Čezmejna plačila so v okviru obstoječih infrastruktur izvršena počasneje zaradi drugačnih postopkov pri obdelavi, manjšega obsega čezmejnih plačil, pomanjkanja skupnih standardov, nizke ravni avtomatizacije na medbančni ravni kot tudi znotraj bank samih ter pomanjkanja ustrezne medbančne infrastrukture in zato prevladujoče uporabe korespondenčnih odnosov. Vse to pomeni, da imajo banke tudi višje stroške zaradi izvajanja čezmejnih plačil, čeprav morajo biti v skladu z evropsko zakonodajo tarife za čezmejna plačila in tarife za plačila znotraj državnih meja že izenačene. Upoštevajoč rastoče potrebe uporabnikov in politična pričakovanja glede obdelave čezmejnih plačil je oblikovanje okvirov infrastrukture SEPA ključno. Zato je nujni korak razširitev enotnega območja plačil na negotovinska plačila malih vrednosti (Anko, 2005, str. 29).

V skladu z zastavljenimi roki uresničevanja projekta bo potrebno do 1. 1. 2008 vzpostaviti plačilno infrastrukturo, ki bo sposobna procesirati tako obstoječe plačilne instrumente kot tudi nove SEPA instrumente. S koncem leta 2010 pa naj bi infrastruktura

³³ Varnostni standard, ki so ga razvili nekateri največji svetovni izdajatelji mednarodnih plačilnih kartic, po katerih se standard tudi imenuje (Europay-MasterCard-Visa). Sestavlja niz zelo natančnih specifikacij, ki opredeljujejo potek plačilne transakcije z uporabo pametne bančne kartice s čipom.

³⁴ SEPA naj bi vplivala na znižanje stroškov kartičnih transakcij, ti prihranki pa naj bi se v obliki znižanih provizij in tarif s strani bank posledično odrazili pri trgovcih in imetnikih kartic.

³⁵ Čezmejno plačilo male vrednosti, glede na veljavno evropsko zakonodajo, je čezmejno plačilo do vrednosti 50.000 evrov. Vsa druga plačila v države EU ter plačila zunaj Evropske unije v evrih pa so mednarodna plačila.

za kliring³⁶ in poravnavo³⁷ plačil malih vrednosti v celotnem evroobmočju procesirala le transakcije, opravljene s SEPA instrumenti, za kar bo popolna interoperabilnost nujna³⁸.

Ob tem je potrebno poudariti, da je področje urejanja SEPA infrastruktura za procesiranje in poravnavo plačil malih vrednosti, saj se končni cilji enotnega območja nanašajo predvsem na mala plačila potrošnikov³⁹. SEPA se nanaša na sisteme za procesiranje in poravnavo plačilnih instrumentov, ki jih s shemami opredeljuje na klirinške in poravnalne sisteme za kreditne prenose, na procesne centre za obdelavo in procesiranje direktnih obremenitev in na centre za procesiranje kartičnih plačil.

5.2.1 Klirinški in poravnalni sistemi za kreditne prenose

Da bi omogočili obdelavo plačil v evrih znotraj Evropske unije vsaj tako učinkovito, kot to danes velja znotraj državnih meja, je bil oblikovan koncept vseevropske klirinške hiše (Pan-European Automated Clearing House – PE-ACH). PE-ACH ni niti sistem niti pravni subjekt, temveč prvenstveno 'okvir' oziroma koncept. Opredeljen je kot poslovna platforma, namenjena zagotavljanju plačilnih instrumentov za plačila malih vrednosti v evrih in osnovnih povezanih storitev, ki jo sestavljajo pravila vladanja in plačilne prakse, njeno delovanje pa podpirajo nujne tehnične platforme (Anko, 2005, str. 30).

PE-ACH je opredeljen kot klirinški center s popolno vseevropsko dosegljivostjo, kar pomeni, da omogoča obdelavo vseh plačil, namenjenih katerikoli banki v SEPA območju. Zagotavlja obdelavo vseh plačil, posredovanih prek direktnih udeleženk, povezav z drugimi SEPA ustreznimi klirinškimi centri ali prek korespondenčnih odnosov. Poleg dosegljivosti oziroma dostopnosti vseh bank v evroobmočju zagotavlja tudi varno poravnavo najpozneje dan po sprejemu naloga v obdelavo in temelji na skupnih standardih za SEPA sporočilo oziroma skupnih pravilih procesiranja in komunikacije med posameznimi deli infrastrukture⁴⁰. Deluje na osnovi popolnoma avtomatičnega prenosa vseh plačilnih podatkov ('end-to-end').

Dokument EPC-ja 'PE-ACH/CSM Framework'⁴¹ postavlja splošna načela za plačilno infrastrukturo, ki namerava poslovati v okolju SEPA. Okvir EPC-ja predvideva nujnost

³⁶ Kliring je proces posredovanja, usklajevanja in potrjevanja plačil različnih vrst ter izračun končnih pozicij za poravnavo na temelju posamezne transakcije ali agregata transakcij ter izračunanih neto pozicij.

³⁷ Poravnava je dejanje izpolnitve obveznosti (prenosa denarnega kritja), nastalih znotraj procesa kliringa, med udeleženkami sheme.

³⁸ Popolna interoperabilnost pomeni, da bodo klirinško poravnalni sistemi sposobni prejemati in naslavljeni plačilne naloge od katerekoli banke v evroobmočju oziroma katerekoli banki v evroobmočju in med seboj.

³⁹ Področje urejanja pri oblikovanju in vzpostavljanju SEPA so 'retail payment systems'.

⁴⁰ Osnovne zahteve interoperabilnosti bodo izpolnjene, ko bodo vsi klirinško poravnalni sistemi uporabljali enake standarde za vse povezave: banka-klirinška hiša, klirinška hiša-klirinška hiša.

⁴¹ Framework for the evolution of the clearing and settlement of payments in SEPA – including the principles for SEPA scheme compliance and re-statement of the PE-ACH concept, 2007.

vsaj enega koncepta PE-ACH, vendar tudi možnost sočasnega obstoja več kot enega. V začetku snovanja SEPA je bilo načrtovano, da bo le ena vseevropska klirinška hiša zadostovala zahtevam trga, vendar pa se je sčasoma in po številnih konzultacijah udeležencev izoblikovalo prepričanje, da bi morale biti na skupnem trgu prisotni več konkurenčnih SEPA ustreznih klirinških centrov. Nekaj nacionalnih klirinško poravnalnih sistemov je že izrazilo svoje namene, da bodo skušali zadostiti zahtevam in postati SEPA ustrezni. Skupaj z novimi oblikovanimi PE-ACH bodo ti zagotovili ustrezno konkurenco in pričakovati je, da bodo le najučinkovitejši preživeli. S tem ko bo integracija plačilne infrastrukture omogočila ekonomije obsega, pa se bodo znižale tudi cene procesiranja transakcij.

Evropsko bančno združenje za evro (Euro Banking Association – EBA) je s plačilnim sistemom STEP2 prepoznano kot prvi ponudnik kliringa in poravnave (čezmejnih) plačil v evrih oziroma prvi PE-ACH. Cilj vzpostavitve STEP2 je bil zagotoviti infrastrukturo za obdelavo čezmejnih plačil malih vrednosti, ki bo omogočala znižanje stroškov obdelave na raven obdelave domačih plačil. Sistem omogoča obdelavo kreditnih plačilnih nalogov v skladu z določbami Uredbe 2560 z visoko stopnjo avtomatske obdelave. Delovati je začel konec aprila 2003, do konca leta 2003 pa že zagotovil dosegljivost velike večine kreditnih institucij znotraj EU. STEP2 procesira vseevropske kreditne prenose do vrednosti 50.000 EUR in ima trenutno skoraj 100 direktnih udeleženk ter več kot 1500 indirektnih. Temelji na sprejemu plačil do poznih večernih ur, obdelava po bruto principu (tj. ni pobota med prilivnimi in odlivnimi plačili posamezne udeleženke) pa poteka čez noč. Bilateralne bruto pozicije neposrednih udeleženk so poravnane naslednji dan popoldne, prek drugega sistema v upravljanju EBA, sistema EURO1 (Anko, 2005, str. 30-31).

5.2.2 Procesni centri za direktne obremenitve

Poleg SEPA klirinških in poravnalnih mehanizmov za kreditne prenose bo moral bančni sektor vzpostaviti procesne centre za direktne obremenitve. Pri tem bo potrebno doreči, ali bodo ti sistemi podpirali le direktne obremenitve ali bo tako tudi klirinško poravnalnim sistemom za kreditne prenose omogočena obdelava direktnih obremenitev.

Ustrezni sistemi SEPA za procesiranje in obdelavo (čezmejnih) direktnih obremenitev bodo morali, enako kot klirinško-poravnalni sistemi za kreditne prenose, zagotoviti dosegljivost vseh prejemnikov znotraj evroobmočja. Prav tako bodo morali zagotoviti varno poravnavo, in čeprav shema direktnih obremenitev ne določa maksimalnega časa za izvršitev plačil, bo verjetno tudi v tem primeru poravnava omejena na dan po sprejemu naloga. Tako kot vseevropske klirinške hiše, bodo tudi sistemi za procesiranje direktnih obremenitev delovali na podlagi skupnih standardov za SEPA sporočilo oziroma na osnovi

skupnih pravil za procesiranje in komunikacijo med posameznimi deli infrastrukture ter na osnovi popolnoma avtomatičnega prenosa vseh plačilnih podatkov ('end-to-end').

Tudi pri zagotavljanju procesiranja direktnih obremenitev je EBA kliring pionir. V sodelovanju z 59 bankami iz 15 držav članic je organizacija sklenila zagotoviti M-PEDD storitve (Multi-purpose Pan-European Direct Debit service) – storitve procesiranja SEPA direktnih obremenitev. Vendar se pri snovanju M-PEDD EBA ne namerava omejiti le na SEPA direktne obremenitve. Načrtuje procesiranje direktnih obremenitev, ki so specifične za nacionalne sisteme. S tem bo nekaterim evropskim bankam omogočila, da ohranijo enak (visok) nivo storitev, dokler ne bo evropski trg v celoti prevzel SEPA plačilnih instrumentov. Procesiranje plačil bo osnovala tudi tako, da bo omogočala obdelavo na podlagi storitev z dodano vrednostjo oziroma obdelavo tehnološko naprednih storitev, kot je npr. e-invoicing.

5.2.3 Centri za procesiranje kartičnih plačil

Trenutno je v EU večino kreditnih kartic mogoče uporabljati tako enostavno kot znotraj državnih meja, medtem ko je uporaba debetnih, ki vse bolj narašča, omejena. Transakcije, opravljene z debetnimi plačilnimi karticami, so namreč procesirane v različnih lokalnih procesnih centrih, od katerih večina uporablja nezdružljive, lastniške standarde. Posledično so lokalna plačila z debetno kartico poceni in učinkovita, čezmejna plačila z debetno kartico pa ostajajo draga. Pogosto čezmejnih plačil posamezna shema tudi ne omogoča.

Na področju kartičnih plačil je pomembna zaveza kartičnih shem, da bodo ob vzpostavitvi SEPA naredile potreben korak ter zagotovile ustreznost v skladu s shemo kartičnih plačil. To pomeni, da bodo morale lokalne kartične sheme razširiti svoje mreže za procesiranje v celotno evroobmočje, kar jim bo omogočilo precejšnje ekonomije obsega.

Trenutno je v vsaki državi članici evroobmočja vsaj ena kartična shema, omejena na nacionalni nivo (ki sicer nudi visok nivo storitev ob zmernih cenah), in obilje različnih nepovezljivih lokalnih procesnih centrov, ki povzročajo težave pri plačevanju s plačilnimi karticami znotraj celotnega evroobmočja. Zato je nujno, da se ohranijo le najučinkovitejše sheme, ki bodo sposobne ustvariti prehod na SEPA ter procesirati plačila, opravljena znotraj celotnega evroobmočja. Tiste lokalne sheme, ki tega ne bodo zmogle, bodo prisiljene prenehati z delovanjem.

Čeprav bo število shem in število procesorjev plačilnih kartic upadlo, bo končni učinek SEPA povečana konkurenca, in pričakuje se, da bodo stroški procesiranja transakcij

zaradi ekonomij obsega upadli. Konsolidacija bo zagotovila večjo učinkovitost in nižje tarife oziroma izenačevanje danes zelo različnih tarif v posameznih državah članicah. Provizije za trgovce v nekaterih državah ne bodo več neprimerno visoke, npr. 1 evro za transakcijo, kot danes velja v Grčiji, medtem ko bodo v drugih državah znašale mnogo manj, npr. 0,06 evra, kot je določena tarifa za posamezno transakcijo za velikega trgovca na Nizozemskem⁴².

5.3 STANDARDIZACIJA

Da bi omogočili obdelavo plačil znotraj EU vsaj tako učinkovito, kot trenutno poteka znotraj državnih meja, se je evropski bančni sektor v okviru EPC-ja in pod vplivom evropske regulative zavezal tudi k temu, da bo zagotovil tehnične standarde za interoperabilnost plačilnih sistemov na evropskem nivoju in s tem konsolidacijo obstoječih infrastruktur⁴³.

Za vzpostavitev SEPA je ključnega pomena dogovor o uporabi skupnih standardov, ki temeljijo tako na ustreznih tehničnih standardih kot tudi na zahtevah poslovnih procesov. Učinkoviti so namreč le tisti, ki so široko sprejeti s strani uporabnikov, kar pomeni, da ustrezajo prepoznanim in dobro opredeljenim poslovnim procesom.

Evropski bančni sektor je v okviru EPC-ja že sprejel odločitev o uporabi skupnega standarda za plačilna sporočila. Sprejel je ISO 20022 UNiVersal Financial Industry (UNIFI) standard sporočil⁴⁴, ki temelji na XML⁴⁵. Prav tako je EPC z organizacijo SWIFT⁴⁶ podpisal sporazum (Memorandum of Understanding), v skladu s katerim bo ta odgovorna za razvoj sporočil za SEPA kreditni prenos in SEPA direktno obremenitev. Na medbančnem nivoju bo tako v uporabi ISO 20022 UNIFI standard, na nivoju bankakomitent pa je odločitev o uporabi določenega standarda prepuščena posamezni banki, čeprav EPC bankam tudi na tem nivoju priporoča uporabo istega standarda, saj je to v interesu uveljavitve končnih ciljev SEPA.

V okvir skupnih standardov sodi tudi dogovor o uporabi podatkov IBAN in BIC, ki omogočata dosegljivost (prejemnikov plačil in plačnikov) znotraj EU. V okviru vzpostavitve SEPA se nadaljujejo prizadevanja, da se razširi uporaba IBAN in BIC na vse

⁴² The 2006 guide to Single Euro Payments Area, 2006.

⁴³ Vzpostavitev skupnih standardov za izmenjavo plačilnih nalogov in skupne platforme za procesiranje SEPA plačil je ključno in postaja žarišče SEPA projekta.

⁴⁴ Standard je delo mednarodno priznane organizacije za razvoj standardov ISO. Omogoča interoperabilnost na mednarodnem nivoju, ne le evropskem. Prav tako je organizacija v proces razvoja standarda vključila različne uporabnike – banke, upravljavce plačilnih sistemov in podjetja.

⁴⁵ XML (Extensible Markup Language) je jezikovni standard za opis podatkov.

⁴⁶ Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication.

udeležence v plačilnem prometu znotraj EU, saj uporaba kod povečuje stopnjo STP-ja ('straight-through processing').

Uvajanje skupnih standardov na področju plačilnega prometa je, kot poudarjata Evropska komisija in ECB, tudi idealna priložnost, da se v dogovore vključijo podjetja in s tem omogočijo medsektorsko elektronsko izmenjavanje informacij, predvsem pa enotno izdajanje računov. Do danes so namreč različni gospodarski sektorji razvijali in uporabljali svoje rešitve in na podlagi teh izdajali in knjižili oziroma vodili račune ter tako poslovali s svojimi dobavitelji in potrošniki. Skupni standardi tudi na tem področju pomenijo nadaljnjo avtomatizacijo znotraj podjetij in tudi velike prihranke zaradi navezave elektronskih računov na plačilni promet.

5.4 NOVI PRAVNI OKVIR

Evropska komisija je v okviru aktivnosti, katerih namen je vzpostavitev enotnega območja plačil v evrih, pripravila predlog direktive⁴⁷, ki naj bi zagotovila celovito enotno pravno podlago za urejanje razmerij med ponudniki in uporabniki plačilnih storitev ter hkrati zagotovila enake pogoje za izvajanje plačilnih storitev v EU. S sprejemom te direktive bi se izoblikoval skupni pravni okvir za področje plačilnih storitev in s tem bi bili ustvarjeni pogoji za čezmejno povezovanje nacionalnih sistemov in infrastrukture za izvajanje plačil. Hkrati naj bi nova direktiva nadomestila obstoječe pravne vire s področja plačilnih storitev na ravni Skupnosti, ki so zaradi necelovitega pristopa in obstoja različnih nacionalnih ureditev zmanjševali pravno varnost na področju pravnega urejanja plačilnih storitev.

S celovitim pravnim okvirom za delovanje skupnega trga plačilnih storitev želi Evropska komisija:

- 1) spodbuditi konkurenco na evropskem/-ih bančnem/-ih trgu/-ih. Pričakuje se, da bo večja konkurenca prispevala h konsolidaciji plačilnih infrastruktur, s tem izboljšala njihovo učinkovitost ter omogočila ekonomije obsega. Na področju plačilnih storitev pa naj bi ponudnike prisilila v večjo inovativnost in širitev ponudbe.
- 2) zagotoviti večjo transparentnost. Potrošnikom bo omogočila, da se bodo lahko lažje odločali na osnovi več informacij in tako izbrali tiste storitve, ki so zanje resnično optimalne. Standardizirane zahteve za informacije, ki jih bodo morali

⁴⁷ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on payment services in the internal market and amending Directives 97/7/EC, 2000/12/EC and 2002/65/EC, 2005.

ponudniki plačilnih storitev izpolnjevati, bodo prispevale k večjemu varstvu potrošnikov, večja transparentost pa k ponudbi večjega števila in učinkovitejših storitev ter večji konkurenci.

- 3) enotno in celovito urediti pravice in obveznosti ponudnikov plačilnih storitev v celotnem evroobmočju. Trenutni pravni okvir namreč vodi v nacionalno razdrobljenost trgov, slabšo dostopnost čezmejnih plačilnih storitev in pomanjkanje skupnih standardov ter s tem ščiti banke na nacionalnih trgih proti zunanji konkurenci. Enotna zakonodaja bo ponudnikom omogočila razvijanje storitev na nivoju skupnosti za uporabnike znotraj EU.

Predlog je bil poslan v postopek sprejemanja Sveta EU in Evropskemu parlamentu, z začetnim ciljem, da bi bila dokončna uskladitev v njunih delovnih telesih ter postopek posvetovanja dokončan v letu 2006 in da bi bila direktiva pred koncem leta 2006 tudi sprejeta. Tako bi imele države članice dovolj časa (po zadnjih predlogih osemnajst mesecev) za sprejetje zakonov in podzakonskih aktov, potrebnih za uskladitev nacionalne zakonodaje z določbami direktive, še pred začetkom leta 2008. Ta terminski načrt pa se zaradi močno razlikujočih se stališč vpletenih o precejšnjem številu določb direktive ni uresničil. Direktiva tako zaenkrat (julij 2007) še ni bila sprejeta, s čimer se odmika tudi končni rok za implementacijo v nacionalnih zakonodajah, in sicer v leto 2009 (Šega, 2007, str. 6-8).

5.4.1 Konkurenca

Novi pravni okvir bo zagotovil konkurenčnejše bančno okolje z odpravo pravnih ovir za izvajalce plačilnih storitev pri vstopu na trg in odpravo vseh ovir, ki onemogočajo enake pogoje poslovanja za vse ponudnike plačilnih storitev. S tem bo prispeval k povečanju števila ponudnikov plačilnih storitev na nacionalnih in skupnem trgu ter zmanjšanju števila plačilnih sistemov oziroma infrastruktur.

Predlog direktive uvaja novo kategorijo institucij, ki bodo lahko opravljale plačilne storitve. V skladu z novo ureditvijo bodo lahko (poleg kreditnih institucij, družb za izdajo elektronskega denarja in poštne organizacije) plačilne storitve opravljale tudi druge institucije – t. i. plačilne institucije, ki jih direktiva opredeljuje kot druge subjekte, ki bodo pridobili dovoljenje za opravljanje plačilnih storitev. Gre za nadzorovane institucije, katerih pogoje za poslovanje so do sedaj določale posamezne države, z direktivo pa se bo na celotnem trgu zanje vzpostavil enoten režim. S tem se bodo zagotovili enotni pogoji za izvajanje plačilnih storitev in dostop izvajalcev storitev do nacionalnih trgov.

Pomembna razlika med plačilnimi institucijami in bankami bo v tem, da prve ne bodo smele sprejemati depozitov. Ta dejavnost bo tudi v prihodnje v izključni pristojnosti kreditnih institucij in predmet strožjega nadzora. Predlog direktive za plačilne institucije določa poseben postopek licenciranja oziroma opredeljuje kriterije, pod katerimi bodo pristojni organi v državah članicah lahko izdali dovoljenje plačilni instituciji. Uveljavlja načelo enotne licence, kar pomeni, da bodo plačilne institucije lahko nudile plačilne storitve v katerikoli članici, če bodo v državi sedeža pridobile ustrezno dovoljenje pristojnega organa.

Predlog direktive predvideva tudi enakopravno obravnavo plačilnih institucij pri udeležbi v plačilnih sistemih. S prepovedjo omejevanja udeležbe na podlagi omejevalnih kriterijev za udeležbo bo plačilnim institucijam zagotovil enakopraven dostop do plačilne infrastrukture, ki je sicer v večini primerov v lasti kreditnih institucij. Tako jim bo omogočil konkurenčno nastopanje na trgu plačilnih storitev tudi v primerjavi s kreditnimi institucijami.

Novi pravni okvir bo torej odprl trg plačilnih storitev novim izvajalcem, ki bodo opravljali ožji nabor plačilnih storitev, kot jih danes opravljajo banke, in bodo morali izpolnjevati manj stroge kriterije za pridobivanje licence za opravljanje te dejavnosti. Z njihovim vstopom na trg se bo konkurenca povečala, kar bo ponudnikom v spodbudo, da z novimi inovativnimi rešitvami izboljšajo obstoječe storitve. S tem ko bodo novi ponudniki enakopravno izbirali najučinkovitejše plačilne sisteme, pa bodo pripomogli tudi h konsolidaciji plačilne infrastrukture, saj se bodo vključevali v najučinkovitejše in tudi najcenejše.

5.4.2 Transparentnost

Predlog direktive uvaja tudi sklop pravil, ki bodo uporabniku zagotavljala kakovostne in pregledne informacije o pravicah in obveznostih pri izvrševanju plačil. Zagotovitev transparentnosti⁴⁸ je namreč nujna glede na nizek obseg posredovanih informacij potrošnikom danes. Številna nacionalna pravila, ki trenutno urejajo področje, imajo sicer določene prednosti, saj lahko upoštevajo posebnosti plačilnih storitev v državi, vendar pa omejujejo transparentnost in učinkovitost ter onemogočajo izbiro potrošnikov na širšem evropskem trgu.

Predlog direktive tako postavlja zahteve glede informacij, ki jih uporabnik storitev potrebuje, da lahko sprejeme optimalno odločitev o tem, katera plačilna storitev mu v skladu s potrebami in ceno najbolj ustreza. Ponudnik bo moral uporabniku posredovati

⁴⁸ Vse določbe, ki se nanašajo na transparentnost, se navezujejo le na plačilne storitve oziroma transakcije, ki ne presegajo vrednostne meje plačil velike vrednosti – 50.000 EUR. Plačila nad tem zneskom so namreč podvržena drugim tehničnim in pravnim postopkom in niso področje urejanja v okviru SEPA.

jasne, potrebne in zadostne informacije, tako pri sklepanju okvirne pogodbe⁴⁹ kot tudi pred izvrševanjem posameznih plačilnih transakcij. Informacije bodo morale biti v skladu s potrebami uporabnika (ne npr. zasičene z nepotrebniimi podrobnostmi) ter posredovane na standarden način. Ponudniki plačilnih storitev bodo ob sklepanju okvirne pogodbe komitentom dolžni zagotoviti podatke o vseh tarifah za plačilne storitve, ki jih nudijo v okviru pogodbe. V primeru spremembe bodo morali komitente najmanj mesec dni pred uveljavitvijo novih tarif obvestiti, ti pa bodo imeli možnost v tem času odstopiti od pogodbe. Ponudniki bodo morali, v skladu z določili direktive, komitentom omogočiti tudi prost prehod k drugemu izvajalcu, ne da bi jim ob tem povzročali dodatne stroške⁵⁰.

Z zagotovitvijo transparentnosti je mogoče pričakovati, da bodo ponudniki plačilnih storitev (oziroma banke) pričeli določati tarife po transparentnih metodah cenovljenja, ki spodbujajo uporabo najučinkovitejših načinov plačevanja in prispevajo k zniževanju stroškov celotnega sistema plačevanja. Le če so uporabniki plačilnih storitev seznanjeni s stroški, ki jih imajo izvajalci z opravljanjem storitve, se lahko tudi sami pravilno odločijo in izberejo storitev, ki jim najbolj ustreza, oziroma tisto, ki je najcenejša tako zanj osebno kot tudi za celotno družbo.

Direktiva v tem sklopu opredeljuje še mikroplačila – kot poceni in enostavna plačila, ki pa naj ne bi bila obremenjena z nepotrebniimi, odvečnimi zahtevami glede obveščanja. Pravila njihovega izvajanja so poenostavljena, enako velja za informacije, ki jih mora izvajalec mikroplačil zagotoviti svojim komitentom.

5.4.3 Enotno urejanje pravnih razmerij med izvajalci in uporabniki plačilnih storitev

Tretji del predloga direktive opredeljuje pravice in obveznosti ponudnikov in uporabnikov plačilnih storitev. Jasna, celovita in poenotena ureditev ključnih pravic in obveznosti je bistvena za razvoj naprednega in učinkovitega trga plačil ter zaupanje vanj. Določbe, ki urejajo pogodbeno razmerja med izvajalcem in uporabnikom, pa izhajajo zlasti iz načel varstva potrošnikov.

V tem delu so opredeljene odgovornosti subjektov v primeru zlorabe plačilnega instrumenta, pravice uporabnika do povračila v primeru preklica plačilne transakcije ter skrajni rok za preklic plačila. Direktiva določa čas izvršitve plačila (za čezmejna plačila

⁴⁹ Okvirna pogodba je v predlogu direktive opredeljena kot pogodba, ki izvajalca plačilnih storitev zavezuje, da bo v prihodnosti za komitenta izvršil/izvrševal plačilno/-e transakcijo/-e po nalogu plačnika, če bodo pogodbeno določila izpolnjena. Okvirna pogodba je lahko tudi pogodba o vodenju transakcijskega računa.

⁵⁰ Ponudnik plačilnih storitev bo moral v primeru prekinitve okvirne pogodbe in če je komitent vnaprej zaračunal določene storitve v okviru paketne ponudbe storitev, povrniti provizijo za storitve, ki jih komitent do prekinitve pogodbe ni izkoristil.

oziroma plačila znotraj evroobmočja). Za izvršitev kreditnega prenosa je maksimalni čas izvršitve en dan, za druge plačilne instrumente (direktne obremenitve, plačilne kartice) prav tako velja določeni rok, razen če se uporabnik in izvajalec dogovorita drugače. Ker pa so nekateri nacionalni plačilni sistemi izredno učinkoviti (in da nivo storitev ne bi upadel), je državam članicam dovoljeno ohraniti nacionalna pravila, ki določajo krajši čas izvršitve plačila. Prenos sredstev plačnika upniku mora biti po določilih direktive opravljen v celotnem znesku, provizija za opravljeno plačilo pa se deli med plačnikom in prejemnikom plačila.

Poleg tega je določeno, da je na strani ponudnika v zvezi z izvršitvijo plačilne transakcije polna odgovornost za izvršitev⁵¹ in da mora biti v državah članicah omogočen dostopen in stroškovno sprejemljiv način reševanja konfliktov med ponudniki plačilnih storitev in uporabniki. Predlog direktive v tem delu vsebuje tudi določila za preprečevanje zlorab plačilnih instrumentov znotraj EU.

6. VPLIV SEPA ZAHTEV NA SLOVENSKE BANČNI SEKTOR

S prvi januarjem 2007 je Slovenija postala del evroobmočja, gledano z vidika plačilnega prometa pa tudi del nastajajočega enotnega evroplačilnega prostora. Spremembe na področju plačilnega prometa se vrstijo že od reforme plačilnega prometa v državi, ko so banke (1. julija 2002) iz Agencije RS za plačilni promet (APP) prevzele račune pravnih oseb. Razvoj in napredek pri elektronskem bančništvu, vključevanje v evropske plačilne sisteme, prevzem evra, priprave na spremembe, povezane z uvedbo SEPA, od poslovnih bank zahtevajo stalna vlaganja finančnih in drugih zmogljivosti za zagotovitev konkurenčnih pogojev poslovanja za komitente.

Po pričakovanjih ECB-ja Združenje bank Slovenije (ZBS) pripravlja vsebino slovenskega SEPA nacionalnega programa, katerega temeljni namen je pripraviti okvir za vzpostavitev SEPA v bankah, plačilnih sistemih in pri uporabnikih plačilnih storitev v Sloveniji. Cilj je, da bodo uporabniki plačilnih storitev prek računov pri slovenskih bankah od leta 2008 dalje sposobni sprejemati oziroma izvrševati plačila v skladu s SEPA plačilnimi shemami.

V nadaljevanju so prikazane pričakovane spremembe v slovenskem bančnem prostoru zaradi vplivov zahtev SEPA.

⁵¹ Velja le za plačilo znotraj evroobmočja, vendar pa je omejena na pravilno izvršitev plačilne transakcije v skladu s plačilnim nalogom uporabnika plačilnih storitev.

6.1 VPLIV SEPA ELEMENTOV NA SLOVENSKO BANČNO OKOLJE

6.1.1 Kreditni prenosi v Sloveniji glede na SEPA zahteve in vpliv SEPA na klirinško poravnalni sistem v Sloveniji

V Sloveniji se uporabljajo naslednji kreditni plačilni instrumenti (Dogovor o načinu poslovanja s plačilnimi instrumenti: posebno položnico, posebno nakaznico, trajnim nalogom, direktno obremenitvijo in direktno odobritvijo, 2003):

- kreditna plačila⁵², izvršena prek ŽK⁵³ sistema;
- čezmejna plačila v evrih;
- posebna položnica – standardizirani papirni nalog za plačilo, ki s podatki v optično berljivi vrstici omogoča avtomatsko procesiranje plačila;
- trajni nalog – elektronski kreditni nalog za plačilo, ki omogoča več zaporednih mesečnih izvedb plačila (npr. odplačevanje bančnega kredita);
- direktna odobritev – elektronski kreditni nalog za plačilo, ki omogoča nalogodajalcu nalog za odobritev več prejemnikov plačila hkrati (npr. izplačila plač in pokojnin);

Banke v Sloveniji že nudijo storitev kreditnega prenosa, ki je v večjem delu v skladu s SEPA shemo. Bistvenih razlik med domačo shemo za kreditna plačila in SEPA shemo za kreditni prenos ni. Domača shema zajema vse procese, zajete v SEPA shemi (plačilni nalog stranka-banka, medbančno plačilo, zavrnitev oziroma vračilo, obvestilo banke stranki), dopolniti mora le nekatere podatke v procesu kreditnih plačil (npr. ID šifre nalogodajalca oziroma prejemnika plačila idr.).

V nekaterih pogledih pa so kreditni prenosi znotraj države celo boljša storitev, kot jo predvideva SEPA, saj so lahko izvršeni prej. Slovenske banke lahko v delovnih dneh posredujejo plačila od 7. ure do 16.30 v izredno učinkovit in cenovno ugoden plačilni sistem za kliring in poravnavo Žiro kliring. Žiro kliring je multilateralni klirinški sistem, ki omogoča popolno avtomatiziranost postopkov, brez ročnih posegov Banke Slovenije kot upravljalca sistema, in temelji na petih poravnalnih ciklih znotraj delovnega dne, kar pomeni možnost poravnave posredovanih plačil kar petkrat dnevno (8. uri, 10. uri, 12. uri, 14. uri in 16.30 uri). Če je plačilni nalog banki posredovan po zaprtju plačilnega sistema ali na nedelovni dan, je ta lahko posredovan v sistem in poravnan ob prvem preseku naslednjega delovnega dne. Čas izvedbe kreditnega prenosa v Sloveniji tako presega zahteve SEPA sheme, da mora biti poravnava kreditnega plačila izvršena najpozneje tri dni po sprejemu naloga, kot presega tudi zahteve Evropske komisije (in

⁵² Izraz plačilo uporablja Zakon o plačilnem prometu. V SEPA dokumentih se uporablja izraz kreditni prenos.

⁵³ Žiro kliring je plačilni sistem, ki ga upravlja Banka Slovenije od oktobra 1998. Namenjen je poravnavi plačil malih vrednosti (do 50.000 EUR).

novega pravnega okvira) in ECB-ja o poravnavi in izvršitvi plačila v roku največ enega dne.

Domači plačilni nalogi so torej lahko izvršeni prej, temeljijo na end-to-end STP obdelavi, in ker so posredovani v učinkovit sistem Žiro kliring, imajo banke zato tudi nižje stroške. Ravno zaradi številnih prednosti lokalnega klirinško-poravnalnega sistema ne gre pričakovati, da bodo banke z vzpostavitvijo SEPA tudi domače plačilne naloge pričele posredovati v STEP2⁵⁴. Plačila procesirana v STEP2, so poravnana šele naslednji delovni dan in tudi stroški, ki jih ima banka, s plačili, posredovanimi v STEP2, so višji. Zato bodo za slovenske banke še naprej ostajale razlike med stroški in načinom poravnave domačih kreditnih plačilnih nalogov in čezmejnih kreditnih plačilnih nalogov. Če do 1. 1. 2008 ne bo prišlo do vzpostavitve bolj učinkovitega in poceni vseevropskega plačilnega sistema oziroma PE-ACH, kot je danes Žiro kliring, lahko pričakujemo, da bodo banke domače naloge za plačilo še naprej posredovale v sistem Žiro kliring in da bo zaradi tega izvajanje domačih plačil še vedno hitrejše, učinkovitejše in cenejše. To pa pomeni, da bodo razlike v stroških, ki jih bodo banke zaradi izvajanja domačih in čezmejnih plačil imele, do neke mere ostale.

Na področju čezmejnih kreditnih prenosov smo letos odpravili še poročanje Banki Sloveniji, kar ni bilo v skladu z Uredbo 2560/2001. Po Uredbi morajo biti odpravljene vse obveznosti, povezane s poročanjem za plačilno bilančno statistiko, ki obremenjujejo plačila in s tem bankam in komitentom povzročajo dodatne stroške in postopke pri izvajanju čezmejnih plačil. Banke v Sloveniji so bile še do pred kratkim podvržene poročanju Banki Slovenije o čezmejnem plačilnem prometu malih vrednosti, navkljub evropski zakonodaji. S 1. januarjem 2007 je tovrstno poročanje odpravljeno do protivrednosti 12.500 evrov, medtem ko poročanje za zneske nad omenjeno vrednostjo poteka po bruto načelu (Prezem evra in plačilni promet, 2006). To pomeni, da je treba za vsak plačilni nalog poročati le o eni osnovi plačila (tisti, na katero odpade največji delež plačanih ali prejetih sredstev).

6.1.2 Direktna obremenitev v Sloveniji glede na SEPA zahteve in vpliv SEPA na procesni center za direktne obremenitve v Sloveniji

V Sloveniji imamo naslednje debetne plačilne instrumente:

- direktna obremenitev – elektronski debetni nalog za plačilo, ki prejemniku plačila omogoča prejem več zaporednih mesečnih plačil na podlagi enkratnega

⁵⁴ Medtem ko je trenutno sistem STEP2 namenjen predvsem procesiranju čezmejnih plačil malih vrednosti, je v prihodnosti predvideno, predvsem zaradi racionalizacije in doseganja ekonomij obsega, da se bodo vanj posredovala tudi domača plačila malih vrednosti.

pooblastila plačnika (npr. plačila različno visokih mesečnih obveznosti gospodinjstev).

- posebna nakaznica (standardizirana papirna plačilna nakaznica s podatki za izplačilo v optično berljivi vrstici) in ček, ki nista predmet prilagoditve SEPA shemam.

Direktna obremenitev, kakršno nudijo banke v Sloveniji v veliki meri odstopa od SEPA direktne obremenitve, ki jo bodo morale banke nuditi s 1. 1. 2008. S tem dnem bodo namreč morale zagotoviti višji nivo storitev direktne obremenitve, kot ga poznajo danes.

Direktna obremenitev je enovit plačilni instrument na medbančni ravni, ki se izvaja na osnovi medbančnega dogovora⁵⁵, h kateremu so pristopile vse slovenske banke. Procesira se prek Zbirnega centra⁵⁶ (ki ga upravlja Bankart) in zaradi učinkovitosti in prednosti tega plačilnega instrumenta njen obseg in število komitentov mesečno narašča⁵⁷.

Direktna obremenitev, ki jih poznamo v Sloveniji, namreč ne omogočajo procesiranja transakcij STP 'end-to-end', saj se postopki preklica vodijo v papirni obliki. Pooblastilo o plačevanju z direktno obremenitvijo lahko komitenti slovenskih bank sklenejo le v pisni obliki, medtem ko SEPA predvideva tudi možnost uporabe avtomatskega procesa oziroma elektronskega podpisa. Direktne obremenitve so pri nas vrednostno omejene (maksimalni znesek direktne obremenitve je 2 milijona SIT oziroma je prilagojena na 50.000 EUR), za razliko od SEPA sheme, ki ne predvideva omejitve zneska plačil. Največja razlika obstoječe sheme direktne obremenitve v primerjavi s SEPA shemo pa je v tem, da komitentom ne zagotavlja možnosti povračila po izvršitvi plačila. Medbančni dogovor, ki shemo določa, takšne možnosti namreč ne opredeljuje. Verjetno je to tudi eden izmed razlogov, da v Sloveniji storitev direktne obremenitve med komitenti ni tako razširjena in priljubljena, kot bi lahko bila.

V SEPA shemi je izvajanje direktne obremenitve možno vsak delavni dan, v domači shemi pa so termini omejeni na trikrat mesečno (8., 18. in 28. v mesecu). V Sloveniji je podatkovni tok, ki se opravlja prek procesnega centra, ločen od poravnave oziroma finančnega toka, ki gre prek plačilnih sistemov. Po 1. 1. 2008 naj bi se oba toka izvajala prek klirinške hiše. Obstoječa shema tudi ne določa številnih izrednih postopkov pri procesiranju. Vseevropski plačilni sistem za procesiranje direktnih obremenitev sicer še

⁵⁵ Dogovor o načinu poslovanja s plačilnimi instrumenti: posebna položnica, posebna nakaznica, trajnim nalogom, direktno obremenitvijo in direktno odobritvijo, 2003.

⁵⁶ Zbirni center so ustanovile banke in hranilnice, članice Združenja bank Slovenije, z namenom poenotenja in racionalizacije postopkov pri poslovanju z novimi plačilnimi instrumenti. Naloga Zbirnega centra je, da v elektronski obliki sprejema, sortira in posreduje podatke/informacije vsem udeležencem sistema in hkrati vodi ustrezno statistično spremljavo poslovanja.

⁵⁷ Po podatkih publikacije Banke Slovenije Bilten, januar 2007 je bilo število transakcij direktnih obremenitev v začetku leta 2004 8.107.000, medtem ko je število konec leta 2006 naraslo na 10.571.000 transakcij.

ni vzpostavljen, do 1. 1. 2008 pa bo vsekakor moral biti na voljo vsem bankam v evroobmočju. Ker je direktna obremenitev, kot jo predvideva SEPA, kakovostnejša storitev, lahko pričakujemo, da bo v letu 2008 vse več plačil, tako domačih kot tudi čezmejnih, opravljenih s SEPA direktno obremenitvijo. Uporabo bo spodbudil tako višji nivo storitve, kot lahko predvidevamo tudi, da bodo zaradi avtomatizacije in možnosti posredovanja plačilnih nalogov v poceni in učinkovite evropske plačilne sisteme banke lahko nudile storitev po ugodnih cenah. Odločitev o infrastrukturi za procesiranje kreditnih plačil in direktnih obremenitev se mora še sprejeti.

Na področju zagotavljanja SEPA direktne obremenitve bo moral slovenski bančni sektor v zelo kratkem času še veliko postoriti. Da bodo slovenske banke lahko zagotovile višji nivo storitev, bodo morale projektu nameniti precej časa in pridobiti ustrezna znanja. Prilagoditev zahtevam SEPA bo nedvomno terjala tudi določene investicije v razvoj potrebnih aplikacij in tehnologij.

6.1.3 Kartična plačila v Sloveniji glede na SEPA okvir za kartična plačila in kartične sheme

Kreditne in debetne kartice so v Sloveniji zelo razširjen in priljubljen plačilni instrument. Konec leta 2006 jih je bilo v uporabi več kot 3,6 milijona (od tega več kot dve tretjini debetnih), kar je v povprečju 1,7 kartice na Slovenca (Bilten BS, januar 2007). V Sloveniji imamo na področju kartičnega poslovanja tri kartične sheme:

- Activa, ki jo izdajajo banke (članice kartičnega sistema Activa) in jo upravlja Banka Koper,
- Karanta, ki jo izdajajo banke (članice kartičnega sistema Karanta), upravlja pa jo Nova ljubljanska banka,
- BA shema, ki jo izdajajo in upravljaajo vse banke, vključene v to domačo debetno shemo.

Domače kartične sheme so na osnovi krovnih licenčnih pogodb, ki ponekod dopuščajo povezavo v obliki partnerskih programov (co-brand), povezane z mednarodnimi kartičnimi shemami, in sicer:

- debetne kartice:
 - Activa so povezane s kartičnima shemama Maestro in Visa-Electron,
 - BA so povezane s kartično shemo Maestro,
- kreditne kartice:
 - Activa kartice so povezane s kartičnima shemama MasterCard in Visa.

Na osnovi SEPA okvira za kartična plačila bodo morale banke v Sloveniji do leta 2008 oziroma 2010 vse izdane kartice zamenjati s pametnimi karticami z ustrezno čip tehnologijo (EMV standard), ki so varnejše⁵⁸ in tudi bolj funkcionalne. Prav tako bodo morale banke ustrezno prilagoditi bankomate in POS terminale. Investicija uvajanja nove tehnologije naj bi celoten slovenski bančni sistem stala od 100 do 200 milijonov evrov. V Sloveniji je na tem področju vodilni sistem Activa. Banka Koper pametne kartice uvaja že vse od leta 2003, konec leta 2004 pa so jih začeli ponujati namesto klasičnih plačilnih kartic. (Lukman, 2006). Trenutno je uveljavljanje EMV tehnologije aktivnost, ki se ji banke največ posvečajo – prilagajajo tehnologijo in se opremljajo s potrebnimi znanji. Banke bodo imele nedvomno visoke stroške. Pomembno je, da pri uvajanju novosti, ki jih bo zahteval prehod na SEPA kartični okvir, ne podcenjujejo težavnosti izvedbe aktivnosti in potrebnih virov za izvedbo aktivnosti.

Reorganizacija domačih in mednarodnih kartičnih shem naj bi zagotovila interoperabilnost celotnega kartičnega sistema na evropski ravni. To bo zahtevalo, da bodo nekatere lokalne oziroma državne kartične sheme zaključile z delovanjem, ko bodo začeli veljati pogoji SEPA okolja, ter prevzele MasterCard ali Visa kartice. Nekatere sheme se zaradi SEPA na evropski ravni medsebojno povezujejo, druge prevzemajo manjše sheme, da bi bile še naprej konkurenčne in obstale. Sicer je prihodnost lokalnih shem v Sloveniji, kot sta na primer Activa ali Karanta, precej negotova in ena izmed možnosti je tudi ta, da prenehata delovati.

6.1.4 Standardi

Tako kot bodo morale ostale evropske banke poskrbeti, da bodo na medbančnem nivoju lahko poslovale na osnovi novih standardov, bodo morale tudi slovenske banke prilagoditi svoje aplikacije. Že s 1. 1. 2008 bodo morale v ponudbo plačilnih storitev vključiti storitvi SEPA kreditnega prenosa in direktne obremenitve, ki bosta temeljili na uporabi ISO 20022 UNIFI standarda za plačilna sporočila. Ker bodo banke verjetno še naprej nudile tudi obstoječe storitve, podprte z aplikacijami na osnovi trenutno uveljavljenih standardov, pa bo morda potrebno zagotoviti takšno podporo, ki bo omogočala izvajanje plačil tako na osnovi SEPA standardov kot tudi na podlagi obstoječih standardov. Ta prehod bo od slovenskih bank zahteval precejšnje zagonske investicije in tudi angažiranje ter izobraževanje zaposlenih.

⁵⁸ Obstoječe kartice temeljijo na tehnologiji magnetnega zapisa, ki je zastarela in zaradi česar se jih da zlahka ponarediti.

6.1.5 Novi pravni okvir

Glede na to, da je stopnja koncentracije slovenskega bančnega sistema, merjena z bilančno vsoto osmih največjih bank v Sloveniji, v letu 2005 znašala 81odstotkov, tržni delež največje banke v Sloveniji, merjen z bilančno vsoto, pa 32,4odstotka, bi težko govorili o učinkoviti konkurenci na trgu plačilnih storitev (Bilančne vsote in tržni delež bank v Sloveniji, 2007). To se kaže predvsem ob visokih dvigih tarif za plačilne storitve, ki smo jim v zadnjih nekaj letih kar pogosto pričala (Anko, 2006, str. 40).

S sprejetjem novega pravnega okvira lahko na trgu plačilnih storitev pričakujemo nove ponudnike. Čeprav so bili v Sloveniji subjekti, ki niso kreditne institucije in opravljajo plačilne storitve, že predmet posebnega nadzora in licenciranja⁵⁹, smo bili do sedaj pričala le redkim izjemnim primerom pravnih oseb, ki so z dovoljenjem Banke Slovenije to dejavnost opravljale, in sicer kot podizvajalec v imenu in za račun banke, s katero morajo imeti pogodben odnos. Lahko predvidevamo, da zanje na tem področju še ni bilo pravih poslovnih priložnosti in plačilnih institucij, kot jih predvideva novi pravni okvir, tako jih pri nas še ne poznamo, vendar pa jim bo direktiva nedvomno utrla pot tudi v slovenski prostor.

Slovenske banke s sprejetjem novega pravnega okvira in posledično prihodom novih izvajalcev (tako iz drugih držav članic kot domačih plačilnih institucij) na trg čaka obdobje ostrejšje konkurence. K večji konkurenci bo pripomogla še večja transparentnost, ki jo predvideva novi pravni okvir. To bo za slovenske banke sililo h kakovostnejši ponudbi in nižjim tarifam in se bo v končni fazi odrazilo v nižjih prihodkih na področju izvajanja plačilnih storitev.

Pravice in obveznosti izvajalcev in uporabnikov plačilnih storitev, kot jih opredeljuje novi pravni okvir, se nekoliko razlikujejo od tistih, ki jih danes določa Zakon o plačilnem prometu. Tudi tem spremembam se bodo morale slovenske banke prilagoditi, kar bo zahtevalo določene spremembe dosedanje poslovne prakse, katerih podrobnejši opis presega namen tega dela.

Direktiva v slovenski zakonodaji posega predvsem na področje Zakona o plačilnem prometu in na njegovi podlagi sprejetih podzakonskih aktov, glede na obsežnost direktive in s tem potrebnih sprememb in dopolnitev Zakona o plačilnem prometu pa velja razmisliti o sprejetju novega Zakona o plačilnih storitvah, ki bi sistematično uredil področje plačilnih storitev po zgledu direktive.

⁵⁹ Zakon o plačilnem prometu, 2004 v četrtem členu določa, da lahko (poleg izvajalcev plačilnega prometa), opravljajo posamezne storitve plačilnega prometa tudi drugi pravni subjekti, ki za to pridobijo dovoljenje Banke Slovenije.

6.2 ORGANIZACIJA ZA DOSEGANJE CILJEV V SLOVENIJI

Pri vstopu Slovenije v EU (maja 2004) je bilo tudi slovenskemu bančnemu sektorju omogočeno članstvo v EPC-ju. Slovenske banke so prek svojega bančnega združenja ZBS postale članice EPC-ja. Predstavniki ZBS-ja sodelujejo v vseh delovnih skupinah znotraj EPC-ja, v podporni skupini za pravna vprašanja ter v Odboru za vzpostavitev SEPA. Hkrati je predstavnik ZBS-ja, sicer zaposlen v poslovni banki, od vsega začetka član EPC plenuma in se udeležuje plenarnih zasedanj, ki se odvijajo štirikrat letno in na katerih se sprejemajo vsi zavezujoči dokumenti za vzpostavitev SEPA.

Zaradi svojega strateškega pomena je vsebina SEPA tudi predmet obravnave na Odboru za plačilne storitve pri Banki Slovenije. Po sklepu Odbora naj bi se tudi na domači ravni (v okviru ZBS-ja), vzpostavila organizacijska struktura, ki bo omogočala ne le spremljanje dela EPC-ja, ampak bo tudi nosilec aktivnosti, potrebnih za vzpostavitev SEPA, vključno s pripravo SEPA nacionalnega programa. Obstoječim odborom ZBS-ja so bile dodeljene nove pristojnosti, ustanovljena je bila SEPA koordinacija, ki ji predseduje direktor ZBS-ja, vanjo pa so vključeni predstavniki ZBS-ja, Banke Slovenije in predstavniki bank – člani delovnih teles pri EPC-ju.

Z namenom spremljanja SEPA dokumentov, pripravljenih v EPC-ju in priprave SEPA nacionalnega programa so bile tudi v okviru ZBS-ja (po vzoru delovnih in podpornih skupin v EPC-ju) v letu 2006 ustanovljene delovne skupine za SEPA plačilne instrumente in gotovino ter podporna skupina za SEPA standarde. Vodje in člani skupin so predstavniki poslovnih bank. Koordinator skupin, ki sproti spremlja in posreduje SEPA dokumente skupinam, je zunanji sodelavec ZBS-ja. V delovnih skupinah kot opazovalci sodelujejo tudi predstavniki Banke Slovenije.

7. ZAKLJUČEK

Dejstvo je, da bo uvedba evra kot enotne valute držav v območju evra v pravem pomenu zaključena šele po tem, ko bo enotno območje plačil v evrih postalo resničnost, poudarja predsednik ECB Jean-Claude Trichet⁶⁰. Vzpostavitev SEPA je torej logično nadaljevanje uvedbe evra.

Vizija SEPA je integriran trg plačilnih storitev, predmet učinkovite konkurence, na katerem ni razlikovanja med plačilom v evrih, pa naj bodo to čezmejna plačila ali plačila znotraj države, realnost pa bo postala šele, ko bodo lahko posamezniki in podjetja znotraj evroobmočja izvajali negotovinska plačila z enega računa kjerkoli v evroobmočju in z uporabo enega kompleta plačilnih instrumentov tako enostavno, učinkovito in varno, kot

⁶⁰ The Single Euro Payments Area (an integrated retail payments market), 2006.

lahko plačujejo danes znotraj državnih meja. Le uresničitev teh ciljev bo bankam omogočilo tudi učinkovito znižanje na strani stroškov.

Glede na to, da je pglavilni motiv SEPA ekonomski, bo tudi njen splošni uspeh sojen na podlagi ekonomskih učinkov, ki jih bo prinesla njena vzpostavitev. V praksi bo to pomenilo, da bodo lahko potrošniki in podjetja uporabljali plačilne storitve, ki bodo zadovoljevale njihove zahteve in jih bo mogoče znotraj EU koristiti na enoten način. Uporabniki plačilnih storitev bodo imeli možnost izbrati ponudnika plačilnih storitev z najprivlačnejšo ponudbo, ne glede na državo izvora. V tem okolju bodo ponudniki plačilnih storitev lahko na enakih izhodiščih tekmovali znotraj notranjega trga EU, kar pa zahteva odpravo pravnih, poslovnih in tehničnih ovir, ki danes ločujejo nacionalne trge.

Vzpostavitev SEPA torej zahteva oblikovanje ustreznega okolja, v katerem se bo lahko trg pravilno in učinkovito razvijal – večjo konkurenco na trgu plačilnih storitev, večjo transparentnost in poenotenje pravil izvajanja plačilnih storitev ter varstva pravic potrošnikov. To bo omogočil novi pravni okvir, ki ga pripravlja Evropska komisija, evropske banke pa bodo zagotovile enoten komplet kakovostnih vseevropskih plačilnih instrumentov, kot tudi to, da bo izvrševanje plačil na podlagi oblikovanih plačilnih instrumentov poceni in učinkovito. Z dogovorom o skupnih standardih izvajanja plačilnega prometa bodo banke omogočile interoperabilnost plačilne infrastrukture ter konkurenco, le-ta pa bo pripeljala do konsolidacije infrastrukture in s tem ekonomij obsega in nižjih stroškov procesiranja plačil.

Zagotavljanje naštetega bo od bank neizogibno zahtevalo velike začetne investicije, hkrati pa bo vse ostrejša konkurenca silila v zniževanje tarif (za storitve plačilnega prometa), kar pomeni, da bodo morale banke proučiti svoje poslovne strategije ter jih ustrezno prilagoditi novostim, ki jih SEPA prinaša.

Za slovenske banke, ki so z evropskega vidika majhne banke, se z vključitvijo Slovenije v EMU/prevzemom evra ter sedaj s SEPA pred vrati začenja novo obdobje, v katerem se bo konkurenčni boj še zaostroval. Zato bodo morale še aktivneje kot doslej spremljati razvojne trende in prihajajoče spremembe, ugotavljati njihove implikacije na lastno poslovanje ter se čim hitreje ustrezno prilagajati ter hkrati iskati možnost za izvajanje novih storitev (z dodano vrednostjo), da bi izboljševale ali vsaj ohranjale svojo konkurenčnost. Pri tem bo ključno, kako jim bo, tako pri aktivnostih na nacionalni ravni kot tudi (še posebej) na mikro ravni, uspelo zagotoviti čim bolj racionalno uporabo omejenih resursov, s katerimi razpolagajo, saj nove razmere stroškovne neučinkovitosti ne bodo več dopuščale. Slovenske banke se bodo morale pravočasno soočiti tudi z veliki investicijami in izpadi prihodkov, ki jih čakajo, ter oblikovati temu prilagojene poslovne strategije (predvsem znižanje stroškov). V konkurenčnem okolju bodo morale hitreje

stopiti v korak s časom, biti bolj prilagodljive, slediti novostim na trgu in sodobnim smernicam v tehnologiji ter nuditi kakovostnejše in cenovno ugodnejše storitve.

V vsakem primeru pa je jasno, da SEPA ni možnost, je posledica politične odločitve. Pot do SEPA je tako sicer lahko predmet diskusije, sama SEPA pa ne.

LITERATURA

1. Anko Simon: SEPA – kaj bo?. Bančni vestnik, Ljubljana, 2007, 3, str. 18-22.
2. Anko Simon: Tarife za plačilne storitve in enotno območje plačil v evrih. Bančni vestnik, Ljubljana, 2006, 4, str. 35-40.
3. Anko Simon: Vključevanje slovenskega bančnega sektorja v enotno območje plačil v evrih. Bančni vestnik, Ljubljana, 2005, 1/2, str. 29-33.
4. Cestnik Katja: Elektronsko bančništvo. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 55 str.
5. Guibourg Gabriela, Segendorf Björn: Do Prices Reflect Costs?. A study of the price- and cost structure of retail payment services in the Swedish banking sector 2002. Sveriges Riksbank Working Paper Series 172. Stockholm : Sveriges Riksbank, 2004. 26 str.
6. Lukman Tomaž: Več kot le plačilna kartica. Moj Mikro, Ljubljana, 4. april 2006, str. 46-47.
7. Pirnat Matevž: Konvergenca plačilnih sistemov v Sloveniji in EU. Bančni vestnik, Ljubljana, 2005, 7/8, str. 57-63.
8. Šega Aljoša: Pravni vidiki (Uredba o podatkih o plačniku, ki spremljajo prenose sredstev; Uredba o čezmejnih plačilih v eurih; Direktiva o plačilnih storitvah). Ljubljana : Združenje bank Slovenije – Izobraževalni center, 2007. 15 str.
9. Trstenjak Mojca: Nov pravni okvir za plačilne storitve. Bančni vestnik, Ljubljana, 2006, 3, str. 13-17.

VIRI

1. About EPC. SEPA Milestones and Actions. European Payment Council. [URL: http://www.europeanpaymentscouncil.eu/content.cfm?page=sepa_milestones_and_actions], februar 2007.
2. About EPC. What is EPC?. European Payment Council. [URL: http://www.europeanpaymentscouncil.eu/content.cfm?page=what_is_epc], februar 2007.
3. Anex to the proposal for Directive of the European Parliament and of the Council on Payment Services in the Internal Market - Impact Assesment: Commission staff working document. Brussels : Commission of the European Communities, 2005. 123 str.
4. Banks to create first Pan-European Direct Debit Service. Paris : EBA Clearing, 2006. 3 str.
5. Bilančne vsote in tržni deleži bank Slovenije. Združenje bank Slovenije. [URL: http://www.zbs-giz.si/slo/bancni_sektor/total_assets.htm], 2007
6. Bilten Banke Slovenije. Ljubljana : Banka Slovenije, 1(2007), 16, 128 str.

7. Direktiva 97/5/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. januarja 1997 o čezmejnih nakazilih (Uradni list EU, št. L 043/1997).
8. Dogovor o načinu poslovanja s plačilnimi instrumenti: posebno položnico, posebno nakaznico, trajnim nalogom, direktno obremenitvijo in direktno odobritvijo. Ljubljana : Združenje bank Slovenije, 2003. 16 str.
9. EPC Roadmap 2004-2010. Brussels : European Payments Council, 2004. 16 str.
10. Euroland: Our Single Payment Area! - White Paper. Summary. 7 str.
[URL:<http://www.europeanpaymentscouncil.eu/documents/SEPA%20Whitepaper%200520021.pdf>], 2002.
11. Framework for the evolution of the clearing and settlement of payments in SEPA - including the principles for SEPA scheme compliance and re-statement of the PE-ACH concept (PE-ACH/CSM Framework). Brussels: European Payments Council, 2007. 19 str.
12. Making Payments in the Internal market: Discussion paper. Brussels : Commission of the European Communities, 1990. 49 str.
13. 'Making SEPA a reality', Implementing the Single Euro Payments Area. Brussels : European Payments Council, 2006. 59 str.
14. Prevzem evra in plačilni promet. Ljubljana : Abanka. [URL: <http://www.abanka.si/novice.asp?MapaId=1616&VsebinaId=67254>], 25.7.2006.
15. Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on payment services in the internal market and amending Directives 97/7/EC, 2000/12/EC and 2002/65/EC. Brussels : Commission of the European Communities, 2005. 54 str.
16. Reachability of all Scheme Participants in SEPA Credit Transfer and Direct Debit Schemes; Resolution. Brussels : European Payments Council, 2006. 2 str.
17. SEPA Cards Framework. Brussels : European Payments Council, 2006. 23 str.
18. SEPA Credit Transfer Scheme Rulebook. Brussels : European Payments Council, 2006. 60 str.
19. SEPA Direct Debit Scheme Rulebook. Brussels : European Payments Council, 2006. 112 str.
20. Stališče Eurosistema do 'SEPA za kartice'. Frankfurt : Evropska centralna banka, 2006. 14 str.
21. Standardi v medbančnem plačilnem prometu v državi. Ljubljana : Banka Slovenije, 2007. 51 str.
22. The 2006 guide to Single Euro Payments Area. London : Abn Amro, 2006. 32 str.
23. The Single Euro Payments Area (an integrated retail payments market). Frankfurt am Main : European Central Bank, 2006. 29 str.
24. Towards a Single European Payments Area, February 2006: Objectives and Deadlines. 4th Progress Report. Frankfurt am Main : European Central Bank, 2006. 25 str.
25. Towards a Single European Payments Area. Third Progress Report. Frankfurt am Main : European Central Bank, 2004. 51 str.

26. Uredba Evropskega parlamenta in Sveta EU (ES) št. 2560/2001 z dne 19. decembra 2001 o čezmejnih plačilih v evrih (Uradni list EU, št. L 344/2001).
27. Zakon o plačilnem prometu (Uradni list RS, št. 105/2004).

SLOVAR

KRATICA	IZRAZ V ANGLEŠČINI	IZRAZ V SLOVENŠČINI (ČE SE UPORABLJA)
APP		Agencije RS za Plačilni Promet
BDP	Gross Domestic Product	Bruto Domači Proizvod
BIC	Bank Identifier Code	Identifikacijska koda banke
BS	Bank of Slovenia	Banka Slovenije
CREDEURO	Credeuro Convention	Konvencija, ki vzpostavlja standard za izvrševanje osnovnih medbančnih vseevropskih kreditnih plačil
CSM	Clearing and Settlement Mechanism	Klirinško poravnalni sistem
DS	Working group	Delovna Skupina
EAPS	Euro Alliance of Payment Schemes	Evro-atlantski partnerski svet
EBA	Euro Banking Association	Evro bančno združenje
EC	European Commission	Evropska komisija
ECB	European Central Bank	Evropska centralna banka
EMU	Economic and Monetary Union	Ekonomska in Monetarna Unija
EMV standard	Europay-MasterCard-Visa standard	Europay-MasterCard-Visa standard
EPC	European Payments Council	Evropski svet za plačila
IBAN	International Bank Account Number	Mednarodna številka bančnega računa
ICP	Interbank Convention on Payments	Konvencija, ki vzpostavlja nova vseevropska načela za osnovna STP kreditna plačila
ISO	International Organization for Standardization	Mednarodna organizacija za standardizacijo
M-PEDD	Multi-purpose Pan-European Direct Debit	Storitve procesiranja SEPA direktnih obremenitev
PE-ACH	Pan-European Automated Clearing House	Vseevropska klirinška hiša
POS	Point Of Sale	Prodajno mesto
ROC	Roll-out Committee	Odbor za vzpostavitev SEPA
SCF	SEPA Card Framework	SEPA kartični okvir
SECA	Single Euro Cash Area	Enotno območje evro gotovine
SEPA	Single Euro Payments Area	Enotno območje plačil v evrih
SHA	'Shared Cost' Option	Možnost delitve stroškov
SPM	Single Payment Market	Enotni plačilni trg
STP	Straight Through Processing	Avtomatsko procesiranje brez ročnega posega v katerikoli fazi transakcije
SWIFT	Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication	
TARGET	Trans-European Automated Real-time settlement Express Transfer	Vseevropski sistem bruto poravnave plačil v realnem času
UNIFI	UNiversal Financial Industry	
XML	Extensible Markup Language	Razširljiv označevalni (računalniški) jezik
ZBS	Bank Association of Slovenia	Združenje bank Slovenije
ŽK	Giro Clearing	Žiro Kliring